

1 - Fiche bronnen gemeentefusies: Boogers & Reussing 2018		
Bron-informatie	Titel	<i>Decentralisatie, schaalvergroting en lokale democratie: Samenvattend onderzoek naar gevolgen voor rollen en posities van lokale bestuurders en naar gevolgen voor bestuurskracht en democratie</i>
	Auteurs	Prof. dr. M.J.G.J.A. (Marcel) Boogers (Universiteit Twente) Dr. G.H. (Rik) Reussing (Universiteit Twente)
	Datum van publicatie	November 2018
	Plek publicatie	Universiteit Twente, o.v.v. Commissie Binnenlandse Zaken
Opzet van paper	Probleemstelling / onderzoeksvraag	1. Wat zijn de gevolgen geweest van schaalvergroting, (grote) decentralisaties in het sociale domein, regiovorming en gemeenschappelijke regelingen sinds de jaren '70 uit de vorige eeuw voor het gemeentebestuur: de wethouders, de burgemeester, de gemeenteraad en de raadsleden? 2. Welke knelpunten zijn er bij het college van B&W, burgemeester, de raad en raadsleden ten aanzien van de werking van de lokale democratie? 3. Zijn er knelpunten in wet- en regelgeving? Zo ja, welke en wat zou er moeten veranderen in de wet- en regelgeving?
	Relevantie onderzoek	Beschrijving van effecten (intern / extern) van decentralisaties, herstructurering en regionalisering voor lokale besturen.
	Onderzoeksdoel:	Beschrijven van de gevolgen / effecten van decentralisaties, gemeentefusies, en regionalisering voor het lokale bestuur
Setting van de paper	Welke land(en)?	Nederland
	Welke gemeenten?	412 Nederlandse gemeenten
	Welke periode(s)?	1970 – nu.
Methodologie van paper	Type van analyse	Beschrijvend / longitudinaal
	Onderzoeksobject	Lokale gemeentebesturen
	Andere variabelen	Decentralisaties, gemeentelijke herindeling, regionalisering.
	Analysemethode	Literatuuronderzoek (onderzoek naar dossiers, verslagen maar vooral wetenschappelijke literatuur over de effecten van fusies, decentralisatie en regionalisering voor politici, bestuurders, gemeenten, provincies.
	Hypothesen	N.V.T. – geen hypothesen.
Samenvatting bevindingen	Schaalvergroting kent vooral gevolgen voor extern functioneren van de lokale overheden (richting burger), bijvoorbeeld op het gebied van lokale democratie en bestuurskracht. Decentralisatie kent vooral gevolgen voor intern functioneren van de lokale overheid: structurele gevolgen (zoals posities) en culturele gevolgen (rol binnen de organisatie). <u>Decentralisatie & bestuurskracht:</u> - Levert financiële onzekerheden - Uitvoerende taken vaak overgedragen aan samenwerkingsverbanden (levert dus niet meer bestuurskracht op). - Veel vraag naar maatwerk, maar uniforme kaders zijn misschien nuttiger - Provincie meer regisserende rol in zoektocht naar maatwerkoplossingen Gevolgen voor lokaal bestuur; verandering in functioneren. - interne functioneren (rollen raad, B&W, burgemeester, etc.) - o structurele effecten: taken en bevoegdheden - o Culturele effecten: gedragingen, interacties, rollen, verwachtingen - externe functioneren (bestuurskracht: vlagvaardigheid, efficiency) ▪ bestuurlijke taken	

	<u>Decentralisatie:</u> - Door opkomst verzorgingsstaat meer (nood aan) decentralisaties. - Decentralisatie betekent steeds verdere taakverzwaring van burgemeester. - Decentralisatie leidt niet meteen tot beleidsinvulling op maat op lokaal niveau. - Meer uitvoerende en controlerende taken voor college, de positie van college t.o.v. gemeenteraad versterkt. Positie van burgemeester 'gepolitiseerd'. - Positieve effecten van decentralisatie voor ambtelijke capaciteit en onmiddellijke efficiencywinst zijn (nog) niet bewezen. <u>Regionalisering:</u> - Gemeentelijke schaalvergroting leidt NIET tot minder regionale samenwerking. - Verschillende maten van regionale samenwerking mogelijk in wettelijk kader - Gemeenten hebben vaak weinig te zeggen in regionale samenwerkingsverbanden (verleggen i.p.v. verlengen van lokaal bestuur). - Rol collegeleden in regionaal bestuur niet altijd verenigbaar met lokaal niveau. - Gemeenteraadsleden staan (te) ver af van regionaal bestuur - Regionalisering levert efficiëntiewinst voor gemeenten (zie Boogers e.a. 2016), maar vergt veel extra inspanning van de lokale besturen. <u>Gemeentelijke herindeling:</u> - Aanhoudende, geleidelijke daling in het aantal gemeenten. - Motieven: eerst bestuurskracht, later ook voorzieningen en stedenbouwkundig. - Meer werk voor collegeleden; cultuurverandering en opgeven nevenfuncties. - Raadsleden debatteren professioneler, maar ook veel sprake van 'dorpisme'. - De auteurs duiden op eerdere literatuur, dat suggereert dat op korte termijn beleidsprestaties (reorganisatiekosten) niet verbeteren (Berghuis e.a., 1995). - De auteurs halen echter ook andere literatuur aan (Toonen e.a., 1998) die suggereert dat de positieve effecten voor bestuurskracht van een gemeente op langere termijn wel sterker wegen dan de nadelige effecten. Dit gaat met name om het functioneren van het lokale ambtelijke apparaat, minder om politieke componenten (zoals de werking van de gemeenteraad). - De auteurs bevinden dat er in eerder onderzoek (Berghuis e.a. 1995) vooral wordt gewezen op 'voordelen van economies of scale' die fusies met zich meebrengen: een verhoogde ambtelijke capaciteit door hogere efficiëntie en meer mogelijkheid om bedrijfstechnische schaalvoordelen te behalen, maar ze benoemen ook meer invloed in interbestuurlijke overleggen. - Financieel: ze menen dat niet is aangetoond dat fusies bedrijfseconomische schaalvoordelen teweegbrengen. Verder verwijzen ze naar eerder onderzoek dat stelt dat gemeentelijke fusie niet direct tot lastenverlichting voor de burgers leidt (Reussing, 2012:60). Tegelijkertijd wijzen ze op onderzoek van Allers & Geertsema (2014), dat stelt dat fusies wel leiden tot een daling van de <u>bestuurskosten</u> per inwoner (dus economy of scale). - Ze stellen tot slot dat voordelen van gemeentelijke herindeling met name ligt in de 'economies of scope' (Aulich e.a., 2014), zoals grotere strategische capaciteit.
	Herindelingen hebben vele gevolgen voor lokale besturen (met name voor extern functioneren). Deze gevolgen verschillen soms met de gevolgen van decentralisatie en regionalisering.
Gebreken van het onderzoek	Er wordt slechts beperkt gekeken naar beschikbare literatuur, geen vergelijkingen getrokken met buitenland. Weinig suggesties voor verbeteren van situatie. De bevindingen zijn dan ook steeds gebaseerd op wat de literatuur erover zegt – de onderzoekers lijken deze bevindingen niet zelf nog eens te testen.

2- Fiche bronnen gemeentefusies: Drew et al, 2015		
Bron-informatie	Titel	<i>No Aladdin's Cave in New South Wales? Local Government Amalgamation, Scale Economies, and Data Envelopment Analysis Specification</i>
	Auteurs	J. Drew, M. A. Kortt & B. Dollery
	Datum publicatie	April 2015
	Plek publicatie	<i>Artikel: Administration & Society.</i>
Opzet van paper	Probleemstelling / onderzoeksvraag	Hebben gemeentelijke fusies ook daadwerkelijk (genoeg) effect op de bestuurlijke efficiency op lokaal niveau?
	Relevantie onderzoek	Nagaan of efficiëntie op lokaal niveau een goed argument is voor gemeentefusie, aan de hand van de cijfers.
	Onderzoeksdoel:	Verklaren van efficiëntieverschillen tussen de raden en verklaren van verschillen met bevindingen van het ILGRP.
Setting van paper	Welke land(en)?	Australië (New South Wales)
	Welke gemeenten?	152 gemeenteraden ('general purpose council')
	Welke periode(s)?	? - 2013
Methodologie van paper	Type van analyse	Vergelijkende analyse tussen uitgaven in gemeenteraden
	Onderzoeksobject	'Returns to scale' (opbrengsten afgezet tegen schaal)
	Andere variabelen	Uitgaven staf + kapitaal, bevolking, aantal huishoudens, wegen, ontwaarding van activa
	Analysemethode	Data Envelopment Analysis (DEA) – <i>"In particular, the article empirically interrogates the proposed council consolidation program in the light of its probable impact on scale economies in affected local authorities using data envelopment analysis (DEA)"</i> – Aan de hand van het invoeren van verschillende variabelen kan er steeds een ideale efficiëntieschaal worden berekend – dit is dus meer een systematisch berekende cijfer op een schaal, en niet de daadwerkelijke schaal van de gemeente. De auteurs zetten verschillende modellen tegen elkaar af: hierbij worden steeds bepaalde variabelen weggelaten of toegevoegd. Zo kan uiteindelijk worden bekeken welke modellen het beste aansluiten bij de politieke en bestuurlijke realiteit. De variabelen die zij behandelen in de verschillende modellen zijn: Model 1: Personeel (FTE), kapitaal, rentekosten = bedrijven + huishoudens + wegen Model 2: Personeel (FTE), kapitaal = bedrijven + huishoudens + wegen Model 3: Personeel (in Dollars) + kapitaal = bedrijven + huishoudens + wegen Model 4: Personeel (in Dollars) + kapitaal + afschrijvingen = Bedrijven + huishoudens + wegen Model 5: Personeel (in Dollars) + kapitaal = bedrijven + huishoudens + wegen + bevolking
	Hypothesen	Niet expliciet genoemd.

Samenvatting bevindingen	Om aan te geven in welke mate de fusies wel/niet positief uitpakken, maken de auteurs gebruik van een zogeheten 'efficient frontier'. Deze 'frontier' betekent een grens, vanaf wanneer het minder interessant wordt om een bepaalde fusie aan te gaan. Als één van de meegenomen factoren dan verder toeneemt, neemt dus de kans op een suboptimale fusie toe. Uit dit onderzoek blijkt dat bij veel van de modellen veel gemeten gemeenten voorbij de zogeheten 'efficient frontier' zijn (en dus sub-optimale fusies zijn). Verder suggereren de resultaten dat in veel gemeenten de efficiencyresultaten tegen lijken te vallen. Met name bij de modellen waarbij de variabelen niet goed gedefinieerd zijn (of vaker dubbel geteld worden), suggereren de resultaten een relatief lage mate van efficiëntie. Er dient dus goed te worden gelet op welke variabelen men meeneemt om te bekijken of een fusie efficiënt zal blijken te zijn. Ten eerste kan het zo zijn dat beleidsmakers hun indicatoren/variabelen niet goed definiëren, wat kan leiden tot verkeerde resultaten bij hun efficiëntieberekening. Ten tweede kan het zo zijn dat beleidsmakers uiteindelijk de resultaten toch negeren bij het maken van keuzes omtrent fusies.
Belangrijkste bevindingen	Het biedt een tool (DEA) om een bepaald model op te zetten, waarbij steeds berekend kan worden welke gevolgen verschillende fusies hebben voor de 'economies of scale' EN hoeveel gemeenten er gemiddeld genomen aan een fusie dienen deel te nemen. In het geval van New-South Wales bleek dat er vaak niet gekozen is voor de meest voordelige opties. Dit model zou in ook in andere nationale context kunnen worden gebruikt: dus met verschillende modellen, maar niet noodzakelijk met dezelfde variabelen.
Gebreken van onderzoek	De modellen incorporeren niet alle elementen die bij fusies meespelen, slechts enkele. Verder is het tegen elkaar afzetten van de modellen zinnig voor Australische context, maar gaan de auteurs er ten onrechte vanuit deze methode integraal kan worden overgenomen in een andere context. In andere landen kunnen echter ook andere, onvoorziene factoren of kosten nog een rol spelen. Tot slot focust dit onderzoek zich puur en alleen op efficiency: verschillen in bestuurscultuur tussen gemeenten worden bijvoorbeeld niet meegenomen. Tot slot gaan de onderzoekers hier nadrukkelijk niet in op 'democratische' argumenten. Hun onderzoek zegt dus niets over in welke mate de burger gerepresenteerd wordt, of de mate waarin de burgers akkoord zijn met de gekozen fusies.

3 - Fiche bronnen gemeentefusies: Allers & Geertsema, 2016		
Bron-informatie	Titel	<i>The effects of local government amalgamation on public spending, taxation, and service levels: Evidence from 15 years of municipal consolidation.</i>
	Auteurs	M.A. Allers, J.B. Geertsema (Universiteit Groningen)
	Datum van publicatie	2016
	Plek publicatie	Journal of Regional Science, 56(4), 659-682.
Opzet van paper	Probleemstelling / onderzoeksvraag	Wat is het effect van gemeentefusies op lokale uitgaven en het niveau van publieke dienstverlening in Nederland?
	Relevantie onderzoek	Omdat het gaat om longitudinaal onderzoek met steeds ruwweg dezelfde institutionele context.
	Onderzoeksdoel:	Verklarend
Setting van de paper	Welke land(en)?	Nederland
	Welke gemeenten?	412 in totaal
	Welke periode(s)?	2002 - 2013
Methodologie van paper	Type van analyse	Nadruk op vergelijkend longitudinaal onderzoek, difference-in-difference estimations.
	Afhankelijke variabelen	Totale uitgaven per persoon, administratieve uitgaven per persoon, belasting per persoon, gemiddelde huizenprijs, (service level op gemeenteniveau)
	Onafhank. variabelen	Wel/geen gemeentefusie
	Andere variabelen	Grootte van de gemeente, voorkeuren binnen gemeente, aantal fuserende gemeenten, uniformiteit in niveau van dienstverlening.
	Analysemethode	Dynamische, longitudinaal analyse over 15 jaar.
	Hypothesen	Wel/niet bevestigd?
Samenvatting bevindingen	Geen significant verband tussen gemeentefusie en een daling van algehele uitgaven. Wél een significant verschil bij het verband tussen gemeentefusie en administratieve uitgaven: de auteurs geven echter aan dat de waargenomen afname verwaarloosbaar is. Ook in gunstige politiek- of sociaal-culturele omstandigheden zijn lijkt er geen noemenswaardige afname in uitgaven plaats te vinden. Er is geen significant verschil tussen fusies met twee of met drie gemeenten, als het gaat om op totale uitgaven. Maar: dit betekent niet dat totale kosten na een fusie niet naar beneden gaan. Het is mogelijk dat 'economies of scale' wel bestaan, maar dat de winst bijvoorbeeld in het niveau van dienstverlening zit. Als men kijkt naar de huizenprijzen als indicator voor aantrekkelijkheid van de gemeente / niveau van dienstverlening, lijkt het er echter op dat het niveau van dienstverlening niet noemenswaardig toeneemt na een gemeentefusie. De auteurs geven aan dat fusies NIET altijd een slecht idee hoeven te zijn, maar dat het argument van de 'economies of scale' dus zeker hier niet opgaat.	
Belangrijkste bevinding?		
Gebreken van onderzoek	Nederlandse gemeentes zijn relatief groot, terwijl de auteurs aangeven dat schaalvoordelen mogelijk enkel waar te nemen zijn bij fusies met kleine lokale overheden. Huizenprijzen worden hier aangeduid als indicator voor 'kwaliteit van dienstverlening' (logica is dat huizenprijzen stijgen in gemeenten waar er een hoge kwaliteit van dienstverlening door de gemeente is). Maar huizenprijzen (zeker in grotere gemeenten) stijgen vaak ook door marktwerking, woningtekorten of door andere factoren. Hierdoor is deze analyse m.i. vrij beperkt.	

4 - Fiche bronnen gemeentefusies: Blesse & Baskaran, 2016		
Bron-informatie	Titel	<i>'Do municipal mergers reduce costs? Evidence from a German federal state'.</i>
	Auteurs	S. Blesse & T. Baskaran (Bundesbank / Goettingen University)
	Datum van publicatie	April 2016
	Plek publicatie	SSRN Online Journal
Opzet van paper	Probleemstelling / onderzoeksvraag	Wat voor invloed hebben (verscheidene elementen van) gemeentefusies op gemeentelijke uitgaven (in Brandenburg tijdens de periode van 1995-2010)?
	Relevantie onderzoek	Met name de inclusie van de vergelijking tussen verplichte en vrijwillige fusies is nieuw op dit niveau van onderzoek. Verder levert het ook een verdere verkenning van het effect van het aantal inwoners, het verschil in grootte tussen de partners en het aantal gemeenten dat aan een fusie deelneemt.
	Onderzoeksdoel:	Verklarend (met nadruk op verklaren van verschillen in mate van kostenbesparingen tussen verschillende soorten fusies).
Setting van de paper	Welke land(en)?	Duitsland, specifiek Bundesland Brandenburg
	Welke gemeenten?	409 gemeenten uit de Duitse deelstaat Brandenburg
	Welke periode(s)?	Gebruik van paneldata uit de periode 1995 – 2010.
Methodologie van paper	Type van analyse	Longitudinaal, vergelijkend onderzoek, regressieanalyse.
	Afhankelijke variabelen	Gemeentelijke uitgaven – totaal, administratief, personeel, doorlopende of courante kosten
	Onafhank. variabelen	Aantal inwoners, aantal fusierende gemeenten, onderling verschil in grootte van de gemeenten
	Andere variabelen	/
	Analysemethode	Difference-in-Difference Analysis.
	Hypothesen	Bevestigd: Fusies blijken in sommige gevallen kostenreducerend.
Samenvatting bevindingen	GEEN daling van kosten bij vrijwillige gemeentefusies. Verklaring hiervoor is dat gemeenten zelf partners kiezen gebaseerd op andere voorkeuren (zoals politiek) in plaats van op basis van economische sterkte. Daarnaast kan het zijn dat de gemeenten al voor de fusies samenwerkten en daar al efficiëntiewinsten uit haalden. Ook mogelijk is dat de vrijwillig participerende gemeenten financieel zwakker zijn – en daarom wellicht juist eerder dan eigenlijk gewenst ‘moeten’ kiezen voor een fusie. Interessant: de auteurs geven aan dat ook de fusie-bonussen (‘grants’) een rol bij vrijwillige fusies spelen: die bonussen konden namelijk gebruikt worden om extra uitgaven te doen (waardoor het verschil met de situatie vooraf dus weer kleiner werd). Belangrijk punt hierbij is dat dit effect alleen initieel meetelt en dat de bonussen relatief klein zijn vergeleken met de totale uitgaven. Significante daling in administratieve kosten bij niet-vrijwillige gemeentefusies. Er is dus WEL een ‘economy of scale’ voor administratieve uitgaven, maar niet noodzakelijk voor uitgaven in andere categorieën van uitgaven. In die andere categorieën lijkt er sprake van een sterke afname; dit was een groot, maar geen statistisch significant verschil. Deze daling in administratieve kosten is er niet bij de vrijwillige gemeentefusies. Verder zijn er nog andere factoren die meespelen in de kostenbesparing op gemeentelijk niveau: Gemeenten met meer inwoners (met name bij verplichte fusie) doen het relatief goed met verlagen van de algehele kosten. Fusies (zowel verplicht als	

	vrijwillig) met meerdere gemeenten lijken de uitgaven ook relatief gezien goed te laten dalen. Tot slot dalen de kosten sterker bij annexaties, dan bij gelijkwaardige of gemixte fusies (gemixt = annexaties + gelijkwaardige fusie).
Belangrijkste bevinding van het onderzoek?	Er zijn grote verschillen tussen vrijwillige en niet-vrijwillige fusies als het aankomt op de effecten van de fusies voor de economies of scale. Dit zou vooral komen door de mogelijk om (economisch gezien) 'sub-optimale' partners te kiezen en doordat de gemeenten die vrijwillig fuseren vaak al veel zaken samendeden en daardoor vooraf al enkele efficiëntie-besparingen hadden kunnen doen.
Gebreken van onderzoek	Er wordt nu nog niet zo sterk gekeken naar fiscale elementen binnen de gemeenten. De auteurs geven echter aan dat dit volgens hun berekeningen niet veel effect heeft op de afhankelijke variabele.

5 - Fiche bronnen gemeentefusies: Reussing, 2012

Bron-informatie	Titel	Gemeentelijke herindeling: een rode draad door het werk van Michiel Herweijer
	Auteurs	Rik Reussing
	Datum van publicatie	2012
	Plek publicatie	Boek: In wetenschap voor de praktijk : liber amicorum Michiel Herweijer (Door: A.T. Marseille & H.B. Winter, 2012)
Opzet van paper	Probleemstelling / onderzoeksvraag	Een vergelijking van de literatuur over herindeling tot 2001 en na 2001, daarna toegepast op gemeente Zutphen (Nederland)
	Relevantie onderzoek	Appreciatie werk Herweijer, toepassing voor Zutphen
	Onderzoeksdoel:	Beschrijvend (met elementen van toepassend onderzoek)
Setting van de paper	Welke land(en)?	Nederland
	Welke gemeenten?	alleen Zutphen
	Welke periode(s)?	Fusie vond plaats in 2005 (analyse dus van elementen vooraf en achteraf)
Methodologie van paper	Type van analyse	Toegepaste case analyse– literatuur van Herweijer en anderen wordt hier toegepast op de case van Zutphen.
	Afhankelijke variabele	n.v.t.
	Onafhank. variabelen	n.v.t.
	Andere variabelen	n.v.t.
	Analysemethode	(Zeer korte) Case study
	Hypothesen?	Geen hypothese geformuleerd
Samenvatting bevindingen	Het is een sterk beschrijvend verhaal – er worden dus geen hypothesen afgetoetst of specifieke variabelen getest. Wel geeft het een goed beeld van enkele van de belangrijkere elementen die in de (Nederlandse) discussie omtrent gemeentefusies heeft gewoed in de afgelopen jaren. In de literature review wordt aandacht besteed aan endogene factoren (aantal inwoners, grootte van de gemeente) en aan exogene factoren (urbanisatiegraad, centrumfunctie, lokale beslissingscultuur) als verklaring van de bestuurskracht van een gemeente. Volgens de auteur stellen Denters, De Jong en Thomassen (1990) ook dat uit eerdere Nederlandse cases bleek dat de inhoudelijke beleidskwaliteit niet drastisch verbeterde in grotere gemeenten met een meer uitgebreid bestuursapparaat. Daarom wordt gesteld dat niet het aantal inwoners telt, maar de bestuurskracht een bepalende factor ZOU MOETEN zijn bij verplichte gemeentefusies. Uit eerder onderzoek van Herweijer bleek eerder al dat fusies niet alleen herindelingeffecten (zie hieronder) teweegbrengen, maar ook veranderingskosten (zoals administratieve wissel, IT-veranderingen). De waargenomen TIJDELIJKE herindelingeffecten (tot gemiddeld 6 jaar na fusie) zijn: 1. Kwaliteit van gemeentepolitiek - Gemeten door te kijken naar politieke participatie - Kwaliteit van gemeentepolitiek werd lager dan voor de herindeling en lager dan bij de gemeenten die niet fuseerden. 2. Kwaliteit van beleidsprestaties - Gemeten door te kijken naar landelijke standaard van toereikende beleidsvoering - Na drie jaar blijkt dat de drie heringedeelde gemeenten op alle beleidsterreinen lager scoren dan de twee gemeenten die niet fuseerden. - Noot van de auteur: dit zou kunnen gaan om slechts een tijdelijk fusie-effect.	

	3. Gezondheid/onafhankelijkheid van gemeente - Gemeten door te kijken naar de financiële reserves. - In twee van de drie fusiegemeenten is de financiële positie verslechterd. In de 3^e fusiegemeente is deze gelijk gebleven. Opvallend: de professionalisering van personeelsbeleid was een permanent effect. De onderzoeker past deze elementen toe op zijn eigen onderzoek naar de gemeente Zutphen, waarbij hij drie opties voor gemeentelijke herindeling (niks doen, fusie met westelijke partners of fusie met oostelijke partners) tegen elkaar afzet. Bij deze vergelijking maakt hij gebruik van 3 kernaspecten: - effecten met betrekking tot bestuurskracht van de gemeente - effecten met betrekking tot het voorzieningenniveau - effecten met betrekking tot de sociaaleconomische ontwikkelingsfunctie van de stad in de bredere regio. De auteur vergelijkt de drie mogelijke scenario's die de gemeente Zutphen dus had voor de gemeentefusie, door steeds te kijken hoe de verschillende opties scoorden op deze 3 kernaspecten (positief, neutraal of negatief). <i>Figuur 1: Scores herindelingsalternatieven gemeente Zutphen (+, – en +/-)</i> <table><tr><th></th><th>Aspect a</th><th>Aspect b</th><th>Aspect c</th></tr><tr><td></td><td>bestuurskracht en knelpunten</td><td>voorzieningen-niveau</td><td>ontwikkelings-functie</td></tr><tr><td>Alternatief A ('nul-optie')</td><td>–</td><td>–</td><td>–</td></tr><tr><td>Alternatief B ('oostelijke optie')</td><td>+</td><td>+</td><td>+/-</td></tr><tr><td>Alternatief C ('westelijke optie')</td><td>+/-</td><td>+</td><td>+</td></tr></table> De auteur gaat niet dieper in op de achtergrond van de case en de effecten, gezien hij die in 2001 al besproken heeft. De auteur suggereert dat kennis over de effecten van fusies, ervoor gezorgd heeft dat er na 2001 meer afgewogen beslissingen over herindelingen gemaakt werden. De auteur beschrijft verder kort dat in latere onderzoeken van Herweijer politiek draagvlak vaak niet aanwezig was bij de doorgevoerde herindelingen. In de gevallen waar de provincie (Gelderland) het voortouw nam, waren gemeenten wel meer tevreden over de timing van het fusieproces. Tot slot bleek uit het werk van Herweijer meermaals dat 'Group Think' op de loer lag bij lokale bestuurders. Met andere woorden: dat de bestuurders elkaar tijdens besluitvorming beïnvloedden en dat ze tijdens dit proces volledig zijn afgesloten van externe invloeden uit de buitenwereld.		Aspect a	Aspect b	Aspect c		bestuurskracht en knelpunten	voorzieningen-niveau	ontwikkelings-functie	Alternatief A ('nul-optie')	–	–	–	Alternatief B ('oostelijke optie')	+	+	+/-	Alternatief C ('westelijke optie')	+/-	+	+
	Aspect a	Aspect b	Aspect c																		
	bestuurskracht en knelpunten	voorzieningen-niveau	ontwikkelings-functie																		
Alternatief A ('nul-optie')	–	–	–																		
Alternatief B ('oostelijke optie')	+	+	+/-																		
Alternatief C ('westelijke optie')	+/-	+	+																		
Belangrijkste bevindingen?	Niet echt 1 belangrijkste bevinding te benoemen.																				
Gebreken van onderzoek	Er wordt verder niet gewerkt met cijfers, alleen een ruwe toepassing van de elementen uit eerder onderzoek op 1 case. Of er sprake is van een 'negatief' of 'positief' effect bij elk van deze aspecten lijkt mij moeilijk te zeggen. Dit kunnen ook steeds tijdelijke effecten zijn – om dit na te gaan is dus longitudinaal onderzoek nodig.																				

6 - Fiche bronnen gemeentefusies: Reingewertz, 2012		
Bron-informatie	Titel	Do municipal amalgamations work? Evidence from municipalities in Israel
	Auteurs	Reingewertz, Yaniv
	Datum van publicatie	Najaar 2012
	Plek publicatie	Journal of Urban Economics Volume 72, Issues 2–3, September–November 2012
Opzet van paper	Probleemstelling / onderzoeksvraag	Do economies of scale exist for municipal amalgamations (in Israel)?
	Relevantie onderzoek	Bijdrage leveren aan de wetenschappelijke discussie over het bestaan van economies of scale bij gemeentefusies (+ gebruik van econometrie in fusie-onderzoek)
	Onderzoeksdoel:	Gebruik van econometrie in fusiestudies toepassen.
Setting van de paper	Welke land(en)?	Israel
	Welke gemeenten?	Van 23 naar 11 gemeenten (verplichte fusies)
	Welke periode(s)?	Paneldata van gemeenteraden, uit periode 1999 – 2007 (fusieronde van 2003), financiële data uit dezelfde periode.
Methodologie van paper	Type van analyse	longitudinaal, econometrisch gemeten voor en na fusie.
	Afhankelijke variabele	(Totale) Uitgaven op lokaal niveau (bestaande uit: personeelskosten, gemeente-activiteiten, opleidingen, uitkeringen, financiën en ‘algemene uitgaven’).
	Onafhank. variabelen	We/geen fusie, grootte van de fusie
	Andere variabelen	Controle variabelen: aantal inwoners, gemiddeld maandelijks inkomen van werkende inwoners, aantal uitkeringsgerechtigden in de gemeente, politieke invloed (aanwezigheid van high-level officials in de gemeente), aanwezigheid van dezelfde partij als grootste in gemeenteraad,
	Analysemethode	difference-in-difference, econometrische methodologie
	Hypothesen?	Algemene hypothesen over economies-of-scale lijken bevestigd – afname van 8% van uitgaven.
Samenvatting bevindingen	Aanvankelijke bevindingen: gemiddeld genomen dalen de algemene kosten voor gemeenten na een fusie met 8% TERWIJL het niveau van de dienstverlening niet afneemt. Zeker niet alle kosten namen af – personeelskosten bijvoorbeeld niet. Afname van de kosten is met name het gevolg van de afname van zogeheten ‘gemeentelijke acties’ (<i>municipality’s actions</i>). Deze ‘acties’ worden echter niet verder toegelicht, los van dat er gesproken wordt over “<i>the market for municipalities</i>” (uit Tiebout, 1956): de diensten en producten die de gemeente levert aan haar burgers. Dit lijkt er op te duiden dat men hier met deze acties ook deze goederen en diensten bedoelt. Inkomsten: Belastinginkomsten stegen inderdaad, maar andere inkomsten uit beurzen (‘grants’) namen juist weer af. Diensten: algehele niveau nam dus niet af: er werd gekeken naar uitgaande migratie (zou toenemen door ontevreden burgers), belastinginkomsten (zou dalen door slechter management) en slechtere eindexamenresultaten (door slechter onderwijs). Dit onderzoek wees uit dat ook na de fusie, GEEN van deze negatieve effecten plaatsvond: de kwaliteit van de diensten in de gemeente bleven dus na de fusie op peil. Ook het culturele effect speelt geen duidelijke rol – Joodse en Arabische gemeenten kennen beiden een (relatief kleine) daling van de kosten na een fusie.	

Belangrijkste bevindingen?	gemiddeld genomen dalen de algemene kosten voor gemeenten na een fusie met 8% TERWIJL het niveau van de dienstverlening niet afneemt
Gebreken van onderzoek	Soms zijn de indicatoren wat vergezocht. Met name voor 'niveau van de diensten' in de gemeente. Burgers zouden bijvoorbeeld ook om andere redenen kunnen vertrekken dan om het niveau van de dienst in de gemeenten.
Sterkte van onderzoek	Veel aandacht voor robuustheid van onderzoek – veel controlevariabelen die allemaal geen significant effect aanwijzen.

7 - Fiche bronnen gemeentefusies: Aulich et al, 2014		
Bron-informatie	Titel	<i>A fresh look at Municipal Consolidation in Australia</i>
	Auteurs	Aulich, C., Sansom, G., McKinlay, P.
	Datum van publicatie	Mei 2013
	Plek publicatie	Local Government Studies
Opzet van paper	Probleemstelling / onderzoeksvraag	In welke mate (en op welke manier) bieden fusie en andere samenwerkingsvormen * extra mogelijkheden om hedendaagse problematiek aan te pakken?
	Relevantie onderzoek	Door verschillende soorten samenwerkingen te vergelijken en ook naar verschillende soorten voordelen te kijken (strategic capacity, service delivery, economies of scale) kunnen nieuwe inzichten verworven worden over de effecten van gemeentelijke samenwerking in Australië.
	Onderzoeksdoel:	Beschrijvend
Setting van de paper	Welke land(en)?	Nieuw-Zeeland en Australië
	Welke gemeenten?	15 cases van fusie uit Australië
	Welke periode(s)?	
Methodologie van paper	Type van analyse	Vergelijkend onderzoek – case studies
	Type data	Case studies en interviews Gebruik van datasets uit dit rapport
	Onderzoeksmethoden	Desk analysis, on ground case-studies en interviews met officials
	Afhankelijke variabele	/
	Onafhank. variabelen	/
	Andere variabelen	/
	Analysemethode	Qualitative Literature Analysis, ‘on ground’ case studies (dus niet een sampling approach, maar juist uit een matrix, om zo veel mogelijk verschillende soorten en elementen van samenwerking te kunnen vatten.
	Hypothesen?	/
Samenvatting bevindingen	- De data lijkt niet de ‘economies of scale’ te ondersteunen, maar de resultaten duiden wel op toename van economies of scope en ‘strategic capacity’ (de mate waarin een gemeente kan omgaan met complexe veranderingen d.m.v. kennis en innovatie). - Dit laatste vond met name plaats in de grotere fusiegemeenten. In de meer dunbevolkte gemeenten vonden verbetering in economies of scope en in strategical capacity niet altijd plaats. - Gemeenten kunnen efficiënter worden na fusie. De fusies leveren echter zelden besparingen op, omdat gemeenten er veelal voor kiezen om de besparingen elders in het budget alsnog te besteden. - Er werd (schijnbaar bewust) weinig aandacht gegeven aan zorgen over verlies van democratisch gehalte van de gemeente. Daarentegen werden elementen als good governance, leiderschap en effectief management gezien als de basis voor de verdere samenwerking en voor deze nieuwe fusies. - Aandacht gaat nu vooral uit naar hoe de gemeente na de fusie intern gestructureerd wordt en minder naar hoe de gemeente daadwerkelijk haar taken na de fusie uitvoert. - Desalniettemin wordt de focus toch gelegd op capacity building, minder op het behalen van meer gunstige economies of scale.	

	- Respondenten gaven veel voorbeelden van verbeteringen in de economies of scale na de fusie, maar vonden het lastig om aan te geven <i>in hoeverre</i> deze verbeteringen plaatsvonden. - Belangrijkste redenen die respondenten gaven voor de fusies zijn: 1) financiële druk, 2) verbeteren van capacity building, 3) meer verenigd front tegenover hogere overheden, 4) financiële voordelen van delen van diensten, 5) het makkelijker managen van gemeentebesit -
Belangrijkste bevindingen?	De data lijkt niet de 'economies of scale' te ondersteunen, maar de resultaten duiden wel op toename van economies of scope en 'strategic capacity'
Gebreken van onderzoek	Het biedt geen antwoord voor waar de fusies zouden moeten stoppen. Dit is in Australië, zeker in de extreem dunbevolkte Outback, een groot probleem voor de gemeenten met een zeer groot oppervlakte. Het wordt niet exact duidelijk tot waar economies of scale niet langer opwegen tegen de negatieve gevolgen, zoals langere reistijden van burgers en medewerkers. Mogelijke selection bias in de case-selectie.
	* Andere vormen van 'gemeentelijke consolidatie' die in de datasets van het aanvankelijke rapport (zie hier) naar voren kwamen zijn: - Het samenvoegen van bepaalde diensten met naburige gemeenten (zoals rioleringsdiensten) - Regionale samenwerking (zoals samenwerkingsverband voor gemeenteraadsleden)

8 - Fiche bronnen gemeentefusies: Lassen & Seritslew, 2011		
Bron-informatie	Titel	<i>Jurisdiction size and Local Democracy: Evidence on Internal Political Efficacy from Large-Scale Municipal Reform</i>
	Auteurs	Lassen, D.D., Serritzlew, S.
	Datum van publicatie	Zomer 2011
	Plek publicatie	Artikel - American Political Science Review
Opzet van paper	Probleemstelling / onderzoeksvraag	Heeft de grootte van een gemeente een effect op de 'Internal Political Efficacy' in een gemeente (zie hieronder bij de afhankelijke variabele).
	Relevantie onderzoek	Aantonen wat de relatie is tussen de grootte van de gemeente en de effectiviteit van het lokaal bestuur – antwoord op aloud debat over de relatie van lokale overheid met de burger.
	Onderzoeksdoel:	<i>Verklarend</i>
Setting van de paper	Welke land(en)?	Denemarken
	Welke gemeenten?	Enkele Deense gemeenten die aan 1 bepaalde fusiegolf meededen.
	Welke periode(s)?	Net voor en na de fusie (van 2007)
Methodologie van paper	Type van analyse	longitudinaal – case study
	Type data	<i>Survey data voor en na de fusiesrondes bij de betrokken gemeenten</i>
	Onderzoeksmethode	Surveys gedaan onder de bevolking van zowel gemeenten die gefuseerd zijn, als gemeenten die NIET gefuseerd zijn.
	Afhankelijke variabele	<i>Internal Political efficacy</i> (IPE) – oftewel, de mate waarin burgers het vertrouwen hebben dat zij de (lokale) politiek kunnen vatten en daar actief aan kunnen deelnemen. Hoe lager het IPE, hoe lager dat vertrouwen bij de burgers.
	Onafhank. variabelen	Grootte van de gemeenten
	Andere variabelen	Controlevariabelen in de D-i-D- analyse: Onderwijsniveau, inkomen, wel/niet in dienst van overheid, geslacht, leeftijd Afhankelijke variabelen in de analyse (dus Efficacy): Gevoel dat ik op de hoogte ben van lokale bestuurlijke problemen, gevoel dat ik gekwalificeerd genoeg ben als lokaal bestuurder, gevoel dat ik mijn werk als lokaal vertegenwoordiger goed vervul, gevoel dat ik op de hoogte ben van lokale politiek.
	Analysemethode	D-i-D analyse aan de hand van een quasi-experiment + regressieanalyse
	Hypothesen?	Grootte van een gemeente heeft een negatief effect op (elementen van) 'internal political efficacy': bevestigd.
Samenvatting bevindingen	De grootte van de jurisdictie/gemeente heeft een causaal verband en een sterk NEGATIEF effect op de IPE van de burgers. Dit houdt dus in dat als de gemeente groter wordt door de fusie, de burgers veel minder het idee hebben dat de gemeentepolitiek goed te volgen is en dat zij daar aan kunnen deelnemen. Dit is fnuikend voor de perceptie die de burger heeft van het democratisch gehalte van de lokale democratie. De IPE bij burgers bestaat uit twee verschillende elementen: 1. De mate waarin de burger het idee heeft dat hij/zij de (belangrijkste issues uit de) lokale politiek begrijpt.	

	2. De mate waarin de burger het idee heeft dat hij/zij gekwalificeerd genoeg is om actief in de lokale politiek te participeren. Uit de bevindingen is gebleken dat het eerdergenoemde negatieve effect van IPE in gemeenten die groter worden, met name optreedt bij dit eerste element. Volgens de onderzoekers is dit logisch, omdat grotere gemeenten volgens hen wel meer dingen bespreken, maar tegelijkertijd de aard van deze issues niet noodzakelijk verandert.
Belangrijkste bevindingen?	Het blijkt dat de controlevariabelen (geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, wel/niet in dienst van de overheid) geen significant verschil opleverde in de IPE bij de burgers. De grootte van de gemeente daarentegen, zorgde er dus juist WEL voor dat het IPE van de burgers omlaag ging.
Gebreken van het onderzoek	De surveys zijn relatief kort voor en na de fusies opgenomen. Dit leidt ertoe dat lange-termijn voordelen in dit onderzoek onderbelicht /genegeerd worden. Het concept van IPE (internal political efficacy) is per definitie vrij lastig te peilen. De mate waarin mensen 'voelen' dat ze de lokale politiek kunnen vatten of daaraan kunnen deelnemen, is lastig vast te leggen juist omdat het een vrij subjectief fenomeen is. Daarom kan er altijd nog worden gediscussieerd over de vraag of de gekozen methode (surveys) en de gekozen vragen echt een goede representatie geven van IPE. Ook is er nu niet echt gekeken naar de mate waarin de burgers nu daadwerkelijk participeren (actief of passief). De onderzoekers erkennen dit en stellen dat bij een onderzoek met een langer tijdsframe, zo'n onderzoek eventueel WEL gedaan kan worden. Zo kan het 'gevoel' dat door IPE beschreven wordt, beter worden gematcht aan de realiteit van politieke participatie.
Sterktes van het onderzoek	Door de surveys konden ze sterker focussen op het pure effect van de verandering van grootte van de gemeenten (en kon er voor andere factoren worden gecontroleerd).

9 - Fiche bronnen gemeentefusies: Blom-Hansen et al, 2016		
Bron-informatie	Titel	Jurisdiction size and local government policy expenditure: assessing the effect on municipal amalgamation
	Auteurs	Blom-Hansen, Houlberg, Serritzlew, Treisman
	Datum van publicatie	Najaar 2016
	Plek publicatie	American Political Science Journal
Opzet van paper	Probleemstelling / onderzoeksvraag	In welke mate levert een fusie economische voordelen op het lokale niveau op?
	Relevantie onderzoek	Dat dit een quasi-experiment is: er is gemakkelijk vergelijkingen te trekken tussen verschillende soorten gemeentefusies vanwege het grote aantal gemeenten dat onder soortgelijke omstandigheden gefuseerd is.
	Onderzoeksdoel:	Nauwkeurig onderzoek naar oorzaak-gevolg-relaties bij fusie-onderzoek is vaak lastig door een groot aantal endogene factoren. Door de aard van de fusies in Denemarken, is dat daar minder het geval en is het daarom een goede case-study voor onderzoek naar effect van fusie voor economies of scale.
Setting van de paper	Welke land(en)?	Denemarken
	Welke gemeenten?	32 gemeenten in Denemarken
	Welke periode(s)?	Fusies van 2007, data van 2003 t/m 2014
Methodologie van paper	Type van analyse	Pre- en post-test , regressieanalyse, difference-in-difference analysis
	Type data	Data van de Deense overheid en haar registers over de uitgaven van de gemeenten voor en na de fusie
	Onderzoeksmethode	Document-research, data-analyse
	Afhankelijke variabele	Een combinatie van verschillende soorten van uitgaven per inwoners (culminerend in 'algemene uitgaven per inwoner').
	Onafhank. variabelen	Bevolkingsgrootte
	Andere variabelen	Uitgaven per types van beleidsdomeinen: - Wegen - Scholing - Cultuur - Ouderenzorg - Bijzonder onderwijs - Kinderdagverblijven - Algemene dagelijkse bestuurlijke kosten - Arbeidsmarkt (uitkeringen, etc.) - Het totaal van alle 7 voorgaande sectoren samen (zie ook afhankelijke variabele)
	Analysemethode	Quasi-experimenteel
	Hypothesen?	Economies of scale: als de grootte van de gemeente toeneemt, neemt ook het aantal
Samenvatting bevindingen	Bevindingen vooraf: - Er is niet één ideale schaal voor de gemeente, maar velen. Dit komt omdat economies of scale zich vooral uiten in diensten en goederen die de gemeente levert, maar het verschilt per dienst of product wat de beste schaal is om deze op uit te voeren. - Sommige diensten worden op andere niveaus uitgevoerd (zoals educatie, dat per district wordt gedaan). Het vergroten van de gemeente levert daar dus niet noodzakelijk een besparing op, omdat het district hetzelfde blijft.	

	Bevindingen uit de data: - De auteurs vinden geen groot verschil in de algehele kostenbesparing op lokaal niveau tussen gemeenten zonder en met fusie. Op sommige terreinen worden de kosten wel sterker gereduceerd, maar op andere gebieden was dit weer niet het geval. In dit opzicht verschillen de fusiegemeenten dus niet significant van non-fusiegemeenten. - Er vond geen significant verschil tussen fusies en niet-fusies plaats in de kostenbesparingen op de volgende beleidsterreinen: zorg voor kinderen met een beperking, kinderopvang, scholen en ouderenzorg. - Er vond WEL een significant verschil tussen fusies en niet-fusies plaats als het gaat om de kostenbesparing op het terrein van: wegen en algemene administratiekosten van de gemeente. Hier had de fusie dus een positief effect. - De kosten stegen juist HARDER in fusiegemeenten voor: diensten aangeboden in het kader van de arbeidsmarktbevordering en in het kader van cultuur.
Belangrijkste bevindingen?	Dat de algehele uitgaven van de gemeenten na de fusie niet drastisch omlaag zijn gegaan in vergelijking tot gemeente zonder fusie en dat er tegelijkertijd sprake is van een relatief grote initiële transitiekosten voor de fusie. Daarom stellen de auteurs dat men nog eens goed moet nadenken over de evidentie van economies of scale als belangrijkste argument voor een gemeentefusie.
Gebreken van onderzoek	Er wordt gebruik gemaakt van D-i-D-analyse om te proberen om andere mogelijke verklaringen uit te sluiten (anders gezegd: ze gebruiken controle-variabelen), omdat de aanvankelijke kostenmetingen geen significante verschillen laten zien. Hierbij wordt echter gebruik gemaakt van slechts twee meetmomenten (net voor de fusie en net na de fusie) in elke gemeente. Langere-termijn effecten blijven dus onderbelicht. Verder stellen de auteurs, net als in soortgelijke onderzoeken, dat het vinden van goede indicatoren voor het niveau van de dienstverlening een lastige opgave blijft. Dit is waarom zij dat element hebben geprobeerd zoveel mogelijk buiten beschouwing te houden.
Sterke punten v. onderzoek	Het rigoreus gebruik van de D-i-D-analyse

10 - Fiche bronnen gemeentefusies: Saarimaa & Tukiainen, 2015		
Bron-informatie	Titel	Common Pool problems in voluntary municipal mergers
	Auteurs	Saarima, T. & Tukiainen, J.
	Datum van publicatie	2015
	Plek publicatie	European Journal of Political Economy
Opzet van paper	Probleemstelling / onderzoeksvraag	Hoe ontstaan (en hoe groot zijn) de 'common pool problems' die kunnen ontstaan bij gemeentelijke fusies.
	Relevantie onderzoek	
	Onderzoeksdoel:	
Setting van de paper	Welke land(en)?	Finland
	Welke gemeenten?	14 in 2007, 1 in 2008 en 32 in 2009.
	Welke periode(s)?	2007-2009
Methodologie van paper	Type van analyse	D-i-D analyse: vergelijking tussen fusies en niet-fusies vooraf en achteraf, econometrisch.
	Type data	Financiële data van de gemeenten.
	Onderzoeksmethode	Document-analysis. Specifiek gekeken naar 3 zaken: 1. De schulden, inkomsten, uitgaven, reserves van de gemeenten voor en na fusies. 2. Controlevariabelen, om andere oorzaken uit te sluiten 3. Analyse van hoe eventueel extra geld in de aanloop naar de fusie wordt gespendeerd.
	Afhankelijke variabele	/
	Onafhank. variabelen	/
	Andere variabelen	/
	Analysemethode	regressie-analyse a.d.h.v. d-i-d-analyse
	Hypothesen?	1) Bij fusies zullen common pool problems / freeriden ontstaan (gemeenten die extra uitgaven doen vlak voor fusie). 2) Deze freeride 'incentive' kan worden gemeten a.d.h.v. de formule: $\text{freeride incentive} = 1 - (\text{taxbase } i / \text{taxbase } j)$, waarbij i de taxbase voor de fusie is in een bepaalde gemeente, en j de taxbase na de fusie. 3) De mate waarin gemeenten 'freeriden' zal toenemen, wanneer het aandeel van de betreffende gemeente in de latere totale 'pool' kleiner is. 4) Het feit dat in de kleinere gemeenten de raadsleden minder kans maken om herkozen te worden, speelt een negatieve rol bij dit freeride-gedrag.
Samenvatting bevindingen	Bevindingen na data-analyse: - Schulden stegen harder in sterke gemeenten in aanloop naar fusie. - Reserves daalden zowel bij zwakke als bij sterke gemeenten in aanloop naar fusie (terwijl dat niet geval was bij niet-fusies!), maar het hardst bij sterke gemeenten. - Voor de andere (dummy-)variabelen was er geen significant verschil tussen zwakke fusiegemeenten, sterke fusiegemeenten en niet-fusiegemeenten (de dummy-variabelen zijn: belastbaar inkomen van burgers, inwonersaantal, bonussen, belastbaar inkomen bedrijven). Alternatieve verklaringen houden geen steek bij deze cases.	

	- De eerste verklaring is dat de lokale bestuurders nog snel geld uitgeven omdat ze verwachten minder beslissingsmacht te hebben in de nieuwe gemeente. Er lijkt echter geen bewijs te zijn dat de betreffende freeridende bestuurders daadwerkelijk de verwachting vooraf hadden dat zij veel aan besluitvormingsmacht zouden inboeten na de gemeentefusie. - De tweede alternatieve verklaring is dat de rijkere fusiepartner meer geld uitgeeft om de kleinere fusiepartner als het ware tevreden te stemmen in de aanloop naar de fusie. Dit is niet het geval, gezien het in deze case vooral om de relatief armere gemeenten lijkt te gaan die aan het freeriden doen. - De derde alternatieve verklaring is dat de gemeenten simpelweg meer uitgaven, omdat zij anticipeerden op het feit dat zij een bonus zouden ontvangen na de fusie. Echter, de uitslagen blijven ook hetzelfde als er alleen naar de fusiegemeenten wordt gekeken, wat dus deze verklaring uit zou sluiten
Belangrijkste bevindingen?	De hypothese dat de formule voor 'freeride-incentive' klopt, is ook hier bevestigd: gemeenten met een kleinere taxbase kennen een hogere freeride incentive en spenderen ook daadwerkelijk beduidend meer in aanloop naar de fusie.
Gebreken van onderzoek	Externe validiteit is lastig te beoordelen, gezien de fusies op het hoogtepunt van de financiële crisis plaatsvonden.
Sterke punten v. onderzoek	Er is veel aandacht besteed aan het ontcrachten van alternatieve hypothesen.

11 - Fiche bronnen gemeentefusies: Moisio & Uusitalo, 2013		
Bron-informatie	Titel	The Impact of Municipal Mergers on Local Public Expenditures in Finland
	Auteurs	Moisio, A. & Uusitalo, R.
	Datum van publicatie	2013
	Plek publicatie	Public Finance and Management
Opzet van paper	Probleemstelling / onderzoeksvraag	Wat is het effect van de gemeentefusies op de uitgaven van (gemeentelijke) overheden in Finland?
	Relevantie onderzoek	Goed beeld creëren van het effect dat fusies hebben op (verlagen van) de uitgaven in een gemeenten / het bewijzen of verwerpen van het bestaan van de economies of scale in deze cases
	Onderzoeksdoel:	Beschrijvend – vergelijken + verklarend
Setting van de paper	Welke land(en)?	Finland
	Welke gemeenten?	82 fusiegemeenten, 82 controlegroep-gemeenten, 375 andere gemeenten
	Welke periode(s)?	Alle fusies tussen 1970 en 1981 in Finland
Methodologie van paper	Type van analyse	Longitudinaal onderzoek (voor en na fusies) en vergelijkend onderzoek (geen / wel fusies)
	Type data	Financiële data - uitgaven van de gemeenten per inwoner, doorheen de tijd.
	Analysemethode	Regressie-analyse met randomized trials a.d.h.v. een 'matching approach' (steeds worden gemeenten met soortgelijke kenmerken vergeleken, vaak most-similar cases).
	Onderzoeksmethode	Document-research, data-analysis
	Afhankelijke variabele	Totale gemeentelijke uitgaven per inwoner
	Onafhank. variabelen	Wel/geen fusie / waarschijnlijkheid van fusie
	Andere variabelen	Aantal inwoners, belastbaar inkomen, langdurige overheidsleningen, grootte van de gemeente (oppervlak), inkomstenbelasting, en gemeentelijke uitgaven aan: operationele kosten, gezondheidszorg, sociale zekerheid, en onderwijs.
	Hypothesen?	1. De standaard hypothese is dat bij gemeentefusies de algehele uitgaven op gemeentelijk niveau zouden moeten dalen. De resultaten uit dit onderzoek <i>verwerpen</i> deze hypothese. 2. Er zijn bepaalde factoren die de waarschijnlijkheid van een fusie vergroten. De resultaten uit dit onderzoek <i>bevestigen</i> deze hypothese.
Samenvatting bevindingen	Als het gaat om het verklaren van het wel/niet plaatsvinden van een fusie: - Als de afstand tussen de administratieve centra van de gemeenten niet te groot was, was de kans op een fusie groter. - Des te kleiner de kleine fusiepartner en des te groter de grote fusiepartner in een bepaalde fusie, des te waarschijnlijker was het plaatsvinden van de fusie. - Verrassend genoeg verklaren de economische factoren geen duidelijk significante verklarende factor als het om het plaatsvinden van de fusie ging. Een verklaring daarvoor kan zijn dat de financieel minder sterke gemeenten het moeilijker vonden om fusiepartners te vinden. Als het gaat om het reduceren van algemene uitgaven na een fusie:	

	- De fusies leidden over het algemeen tot een toename van de gemeentelijke uitgaven per inwoner. - Met name als het ging om operationele kosten, kosten op gezondheidszorg en onderwijskosten stegen de kosten juist meer bij de fusiegemeenten. - Alleen waar het ging om administratieve kosten, leken de kosten minder snel te stijgen dan bij gemeenten die niet fuseerden. - De fusies leken geen effect te hebben op de kosten voor sociale zekerheid. Als het ging om mogelijke alternatieve verklaringen voor de veranderingen in de financiële situatie voor en na de fusies: - Er lijkt geen significant verschil te zijn tussen fusiegemeenten en gewone gemeenten, als het gaat om de ontwikkeling van het gemiddeld belastbaar inkomen per inwoner of als het gaat om de ontwikkeling van het belastingpercentage. Dit lijkt dus de alternatieve verklaringen uit te sluiten. Een mogelijke verklaring voor het NIET dalen van de kosten na een fusie, kan liggen bij de verstrekte bonussen. Omdat ze bonussen kregen zouden gemeenten minder incentive hebben om efficiënter te werk te gaan na een fusie, maar misschien liever de bonussen gebruiken om de tijdelijke extra kosten mee af te dekken.
Belangrijkste bevindingen?	1. Dat economische factoren niet de belangrijkste verklarende factor voor het wel/niet aangaan van fusies lijken te zijn. 2. Dat fusies (in Finland) niet hebben geleid tot lagere algemene gemeentelijke uitgaven.
Gebreken van het onderzoek	Er werd niet gekeken naar of bepaalde diensten na een fusie minder of niet meer werden aangeboden door de gemeenten. Het zou dus kunnen dat hierin veranderingen plaatsvonden door de tijd heen, maar dan kon dit niet door middel van dit onderzoek worden gemonitord. Het onderzoek kan dus niets zeggen over de <i>kwaliteit</i> van de dienstverlening (en doet dat dus ook bewust niet).
Sterke punten van onderzoek	Er wordt gekeken naar de verschillende fusiegemeenten over een periode van 10 jaar, dus ver na een eventuele 'aanpassingsperiode'. Dit betekent dat ook de lange-termijn effecten op de algemene uitgaven kunnen worden meegenomen en dat 'initiële hoge aanpassingskosten' kan worden weggestreepd als verklaring voor het feit dat de uitgaven niet gedaald zijn.

12 - Fiche bronnen gemeentefusies: Kettunen, 2014

Bron-informatie	Titel	The Finnish Municipal Reform
	Auteurs	Kettunen, P.
	Datum van publicatie	2014
	Plek publicatie	<i>Anali Hrvatskog politološkog društva, 2014</i> (<i>Annals of the Croatian Political Science Association : political science journal</i>)
Opzet van paper	Probleemstelling / onderzoeksvraag	Hoe kwamen de fusies in Finland tot stand en in welke mate hebben gemeentefusies effect op de mate van democratie en de mate van efficiëntie in de dienstverlening?
	Relevantie onderzoek	Onderzoeken of er belangrijke bestuurlijke of democratische nadelen zijn van gemeentefusies.
	Onderzoeksdoel:	Vergelijkend (gemeenten met/zonder fusie) en longitudinaal (voor en na fusie)
Setting van de paper	Welke land(en)?	Finland
	Welke gemeenten?	Alle (448 gemeenten in 2001, 317 gemeenten in 2014)
	Welke periode(s)?	2001 – 2014
Methodologie van paper	Type van analyse	Kwalitatieve vergelijking
	Type data	Informatie uit andere bronnen (eerder academisch onderzoek en overheidsrapporten)
	Analysemethode	Kwalitatieve analyse: beschrijving van het proces en de resultaten die in eerder onderzoek zijn vastgelegd.
	Onderzoeksmethode	Desk research, literatuur research
	Afhankelijke variabele	1) mate van democratie op lokaal niveau 2) mate van efficiëntie van gemeentelijke dienstverlening 3) Wel/geen 'geslaagde' fusie (als in: voldoet aan de eisen van de Finse overheid)
	Onafhank. variabelen	grootte van de gemeente
	Andere variabelen	/
	Hypothesen?	Niet expliciet genoemd. Impliciet: 1) Fusies zorgen voor minder democratische gemeenten. 2) Fusies zorgen voor meer efficiënte dienstverlening.
Samenvatting bevindingen	De onderzoekers bekijken zowel het <u>besluitvormingsproces</u> als het <u>resultaat</u> van fusies. <u>Het proces:</u> In Finland werd gewerkt met verschillende ronden van fusies. Tot 2005 waren er alleen vrijwillige fusies. Na een wetswijziging in 2005 werden gemeenten gedwongen om hun structuur zo aan te passen dat zij bepaalde dienstverlening (met name sociale diensten en gezondheidszorg) zouden afstemmen op het bedienen van 20.000 inwoners. Echter: sommige gemeenten voldeden hieraan, zonder te fuseren. Daarom werd in 2011 de wet zo aangepast dat ALLE gemeentelijke diensten naar het niveau van 20.000 inwoners zou gaan. MAAR: uit eerder onderzoek (Sandberg, 2013) is gebleken dat het doel om alle kleine gemeenten te laten fuseren in Finland gelukt is, zonder verplichte fusies van bovenaf op te leggen. Er werd een bonus geleverd indien gemeenten zouden fuseren: hoe eerder de fusie rond was, hoe hoger de bonus was. 2014 was het laatste jaar waarin een bonus werd aangeboden.	

	Opvallend: doordat de nieuwe wet de nadruk legt op samenwerken tussen de gemeenten, nam het gebruik van intercommunalen (IGS) toe. Dit wordt door burgers als minder democratisch gezien, omdat de besluitvorming nu gebeurde op een niveau waarvan de bestuurders niet direct gekozen werden (benoemd door gemeenteraden). Volgens de auteur zijn er twee belangrijke factoren voor het slagen van de gemeentefusies in Finland: - Het feit dat een meerderheid van de landelijke politieke partijen de gemeentehervormingen ondersteunden. - Het feit dat er bij lokale politici en bestuurders de wil was kleine gemeenten te laten fuseren en zo grotere gemeenten te maken. <u>Het resultaat:</u> Er is door de Finse overheid geëvalueerd (www.kunnat.net) en door andere onderzoekers (Virkki <i>et al</i>, 2011). Hieruit kwam naar voren dat niet alle ambitieuze doelen van de fusies bereikt werden, omdat: De doelen van de fusies te breed zijn en niet altijd worden opgevolgd aan de hand van maatregelen. Maar ook omdat de doelen van de fusies worden op nationaal niveau gemaakt, maar dienen op lokaal niveau te worden uitgevoerd. Als het gaat om het resultaat, kijkt de auteur naar drie zaken: 1) Economies of scale (efficiëntie lokale dienstverlening) 2) Lokale democratie (in welke mate is besluitvorming nog lokaal en in welke mate staan de besluitvormers nog in contact met de burger?) 3) In welke mate slagen de gemeenten erin om na een gemeentefusie aan de criteria van minimale dienstverlening te voldoen? 1. Bij Economies of scale vindt de auteur dat schaal geen goede manier is om efficiëntie aan te peilen, omdat efficiëntie in dienstverlening zowel in kleine als in grote gemeenten kan plaatsvinden (maar levert hiervoor geen eigen bevindingen). In plaats daarvan betoogt de auteur te focussen op de factoren die Vakkuri <i>et al</i> (2010) bieden, zoals de gemiddelde leeftijd van de bevolking, hoe dichtbevolkt de gemeente is en de mate van verstedelijking in een gemeente. Deze factoren hebben volgens de auteur een veel groter effect op efficiëntie van dienstverlening, dan de grootte van de gemeente. 2. Lokale democratie: De auteur is van mening dat de fusies positieve en negatieve effecten hebben. Bij grotere gemeenten staan de lokale politici normaal gezien 'verder van de burger af' omdat er meer burgers per gemeente zijn. Tegelijkertijd is het zo dat in grotere gemeenten, de politici over het algemeen meer open staan voor andere meningen dan de politici in kleine, landelijke gemeenten. Als het gaat om de besluitvorming, zijn er ook voordelen en nadelen. Hoewel individuele lokale politici in grotere gemeenten meestal minder macht hebben, is het wel zo dat er in grotere gemeenten meestal meer verschillende partijen en coalities zijn (waardoor de burgers ook hun heil elders kunnen zoeken). 3) Als het gaat om de vraag of gemeenten na een gemeentefusie erin slagen om aan de criteria van minimale dienstverlening te voldoen, baseert de auteur zich op de voorgaande twee punten. De auteur stelt dat fusies NIET noodzakelijk een extra bijdrage aan de kwaliteit of efficiëntie van de lokale dienstverlening. In plaats daarvan moet men voor efficiënte dienstverlening (en voor betere democratie) eerder naar de andere factoren kijken, dan naar de grootte van de gemeente.
--	--

Belangrijkste bevindingen?	De auteur stelt dus dat de efficiëntie van de dienstverlening in de gemeenten niet noodzakelijk toeneemt na een fusie: ook in kleinere (niet gefuseerde) gemeenten kan er sprake zijn dienstverlening die efficiënt verloopt. Uit het onderzoek bleek dat de dynamiek / structuur van de lokale economie veel meer bepalend was voor de efficiëntie van deze gemeentelijke dienstverlening. Uit het onderzoek blijkt verder dat de lokale democratie verandert door de gemeentefusie. De fusies in Finland hebben zowel negatieve als positieve effecten gehad op de lokale democratie.
Gebreken van het onderzoek	Er is zeer zwaar geleund op het onderzoek en evaluatierapporten van anderen, o.a. van de eigen overheid. Het kan zijn dat deze een bias bevatten, die de resultaten van de fusies wellicht wat rooskleuriger afschilderen. Verder: er wordt niet diep ingegaan op wat de auteur precies verstaat onder gemeentelijke dienstverlening.
Sterke punten van onderzoek	Er wordt zowel naar uitkomsten als naar het proces gekeken, om te verklaren waarom de gemeentefusies al dan geen succes zijn. Ook probeert de auteur zowel naar democratische factoren als naar elementen van economies of scale te kijken in de beoordeling van de Finse fusies.

13 - Fiche bronnen gemeentefusies: Bhatti & Hansen, 2011		
Bron-informatie	Titel	<i>Who 'marries' whom? The influence of societal connectedness, economic and political homogeneity, and population size on jurisdictional consolidations</i>
	Auteurs	Yosef Bhatti, Kasper M. Hansen
	Datum van publicatie	2011
	Plek publicatie	<i>European Journal of Political Research</i>
Opzet van paper	Probleemstelling / onderzoeksvraag	Welke factoren wegen (het zwaarst) mee in de keuze MET WIE men een gemeentefusie aangaat?
	Relevantie onderzoek	De focus hier ligt meer op het keuzes die gemeenten maken tijdens het fusieproces. Dit in tegenstelling tot de meeste fusie-onderzoeken, die eerder focussen op de vraag OF een fusie plaatsvindt en OF deze al dan niet 'succesvol' is. Het feit dat er zoveel gemeenten tegelijkertijd verplicht werden om te fuseren in Denemarken, staat toe om een unieke analyse van deze keuzes te maken.
	Onderzoeksdoel:	Achterhalen wat voor de betrokken gemeenten belangrijke factoren waren in het maken van de keuze voor hun fusiepartner.
Setting van de paper	Welke land(en)?	Denemarken
	Welke gemeenten?	Alle Deense gemeenten (van 271 naar 66)
	Welke periode(s)?	2002 - 2005
Methodologie van paper	Type van analyse	Case studies, steeds kijkend naar alle fuserende gemeenten per fusie.
	Type data	Dyadische data (dus steeds per mogelijke fusies voor gemeenten). Dit betreft data uit 2004, toen de fusiegesprekken tussen de gemeenten plaatsvonden. In totaal zijn er 268 gemeenten in de analyse opgenomen, met een totaal van 35,778 mogelijkheden voor fusies.
	Analysemethode	Multivariate regressieanalyse
	Onderzoeksmethode	Kwantitatief
	Afhankelijke variabele	Waarschijnlijkheid dat gemeenten met elkaar fusioneren (dus mate van waarschijnlijkheid dat een bepaald gemeentekoppel ontstaat).
	Onafhank. variabelen	Sociale verbondenheid, politieke homogeniteit, economische homogeniteit, grootte van de bevolking.
	Andere variabelen (dummy-variabelen)	Het feit dat een bepaalde gemeente wel/niet aangrenzend is. Het aantal mogelijke koppels dat een gemeente in kan deelnemen (er zijn voor veel gemeenten namelijk meerdere mogelijkheden voor de fusie).
	Hypothesen?	H1: Gemeentekoppels hebben meer kans om te gaan fuseren, als er een hoge mate van ' <u>sociale verbondenheid</u> ' tussen de gemeenten is (dit wordt gemeten door te kijken naar de hoeveelheid pendelverkeer tussen gemeenten).

		H2: Gemeentekoppels die al voor de fusie een hoge mate van <u>homogeniteit in de politieke prioriteiten</u> kennen, hebben een hogere kans om te fuseren. H3: Gemeentekoppels die al voor de fusie een hoge mate van <u>economische homogeniteit</u> in de kennen, hebben een hogere kans om te fuseren. (de auteurs definiëren dit als de algehele financiële staat van een gemeente) H4: Gemeentekoppels zullen minder snel fuseren naarmate de <u>gezamenlijke grootte van de bevolking toeneemt</u>.
Samenvatting bevindingen		Om de hypothesen te toetsen, hebben de onderzoekers twee modellen gebruikt. Het eerste model neemt alle mogelijke fusies mee, terwijl het tweede model (controlemodel) alleen kijkt naar de mogelijke fusies tussen naburige gemeenten. Uit de resultaten van de analyse blijkt dat met name Hypothese 1 (sociale verbondenheid tussen de gemeenten, oftewel pendelen) een zeer sterke correlatie lijkt te kennen met de waarschijnlijkheid dat twee gemeenten met elkaar willen fuseren. Hypothese 4 lijkt ook bevestigd: hoe lager de gezamenlijke bevolking in een mogelijke fusiegemeente, hoe waarschijnlijker het is dat de twee gemeenten daadwerkelijk fuseren. Hypothesen 2 (politieke homogeniteit) en 3 (economische homogeniteit) lijken hier niet bevestigd. Als deze twee factoren apart worden bekeken, lijkt er een verband te zijn, maar de correlatie verdwijnt wanneer men controleert voor aangrenzende gemeenten. Anders gezegd: volgens de auteurs heeft deze vermeende samenhang dus meer met hypothesen 1 en 4 te doen, dan met hypothesen 2 en 3.
Belangrijkste bevindingen?		In de Deense case lijken de klassieke factoren van economische en politieke homogeniteit (zie ook Alesina et al, 2004) geen rol van betekenis te spelen waar het gaat om het verklaren MET WIE een gemeente zal fuseren. Tegelijkertijd ondersteunen de resultaten het idee dat sociale verbondenheid (H1) en gezamenlijke bevolkingsgrootte (H4) veel betere indicatoren zijn om te bepalen MET WIE een gemeente waarschijnlijk zal fuseren.
Gebreken van het onderzoek		/
Sterke punten van onderzoek		Wat ik persoonlijk goed vind, is dat de onderzoekers gebruik hebben gemaakt van zinnige controlefactoren, om hun hypothesen te toetsen.

14 - Fiche bronnen gemeentefusies: Slack & Bird, 2013		
Bron-informatie	Titel	<i>Merging Municipalities: Is Bigger Better?</i>
	Auteurs	Enid Slack & Richard Bird
	Datum van publicatie	2013
	Plek publicatie	<i>IMFG Papers on Municipal Finance and Governance</i> #13, 2013
Opzet van paper	Probleemstelling / onderzoeksvraag	Wat zijn de gevolgen van de gemeentefusies in Toronto voor het reduceren van de kosten en het verbeteren van de toegang tot de lokale beleidsmakers?
	Relevantie onderzoek	Beantwoorden van de vraag: 'is bigger better?' als het gaat om gemeentefusies (in de grootsteden van Canada)?
	Onderzoeksdoel:	Vergelijking trekken tussen de situatie voorheen (6 losse gemeenten) en de situatie in de gemeente achteraf (1 grote stedelijke gemeente).
Setting van de paper	Welke land(en)?	Canada
	Welke gemeenten?	Metropool Toronto, met 6 kleinere sub-gemeenten
	Welke periode(s)?	1970 – 1999
Methodologie van paper	Type van analyse	Longitudinaal
	Type data	Voor het verklarende deel: vooral eerdere literatuur en onderzoek gedaan door de Canadese overheid. Voor de analyse hebben de auteurs ook cijfers samengesteld uit gemeentelijke bronnen (op het vlak van uitgaven voor verschillende diensten voor en na de fusie).
	Analysemethode	
	Onderzoeksmethode	Desk-research, data-analysis,
	Afhankelijke variabele	Wel / geen fusie van de gemeenten
	Onafhank. Variabelen	De hoogte van de lokale belastingen. De toegankelijkheid van lokale beleidsmakers voor burgers. De mogelijkheid voor burgers om te participeren in lokale democratie (specifiek: effectiviteit van wijkcomités). Kosten van de lokale diensten, specifiek gekeken naar: - kosten van de brandweer per huishouden - kosten van de bibliotheek per huishouden - kosten van parkonderhoud per huishouden - kosten van vuilnisophalen per huishouden
	Andere variabelen	/
	Hypothesen?	Expliciet: niet genoemd. / Impliciet: Gemeentefusie zou moeten leiden tot lagere lokale kosten. Gemeentefusie zal waarschijnlijk leiden tot lagere toegankelijkheid van beleidsmakers voor burgers. Wijkcomités zullen minder effectief zijn in het oplossen van lokale problemen, omdat zij meer burgers zullen moeten bedienen. Gemeentefusie zal helpen om de meer regionale issues op te lossen, doordat er dan op hoger niveau aan wordt gewerkt.

Samenvatting bevindingen	De stad Toronto kende sinds 1954 een zogeheten 'two-tier structure': één centraal bestuurlijke niveau voor de grootstedelijke regio van Toronto, en meerdere kleinere bestuurlijke niveaus voor de verschillende wijken. De belastingcollectie gebeurde centraal, maar de uitgaven van (bijvoorbeeld voor dienstverlening aan de burger) gebeurde steeds op wijkniveau. In 1998 werd besloten de wijkniveaus af te schaffen en over te gaan naar een 'one-tier structure': één bestuurlijk niveau voor de hele stad. De auteurs geven aan dat de fusie niet populair is bij de burgers, doordat sommige spill-over problemen (zoals met het aanbieden van regionale diensten of het aanhouden van verschillende lokale belastingen) aanhielden. Dus stellen de auteurs voor om de effecten van de fusie nog eens goed te bekijken. De fusie in Toronto heeft geleid tot de volgende zaken: - Uit onderzoek van KPMG bleek dat voor de grootste kostenposten (sociale zekerheid, vervoer en politie) de kosten bijna niet daalden, omdat deze diensten al VOOR de fusie grotendeels gedeeld werden door de gemeenten. - Op korte termijn namen eigenlijk alleen de personeelsuitgaven van de gemeente sterk af. - Op langere termijn werd er dus gekeken naar lokale uitgaven (brandweer, parken, bibliotheken en vuilnisdienst) per huishouden. Voor deze vier punten bleek inderdaad dat voor alle vier deze diensten de kosten per huishouden NA de fusie sterk daalden. - De lokale belastingen (op privaat grondbezit) gingen na de fusie op de lange termijn omlaag en verschilden niet langer per wijk. Dit zorgde ervoor dat er geen interne concurrentie was tussen de wijken, bijvoorbeeld wanneer bedrijven zich in de stad vestigen en dan tussen de wijken moesten kiezen. - Als het gaat om burgerparticipatie: de wijkcomités (opgericht om de besluitvorming zo dicht mogelijk bij de burger te houden) werken vooral als planners en zorgen door besluiteloosheid en individuele belangen niet daadwerkelijk voor meer lokale besluitvorming. - Als het gaat om toegang tot de stedelijke politici/besluitvormers: na de fusie hadden de burgers het lastiger om met politici in dialoog te gaan, bijvoorbeeld omdat het aantal wijkcomités daalde of omdat politici minder vaak naar lokale burgerfora konden gaan. De auteur geeft tot slot nog een aantal alternatieven voor de gemeentefusie: - Terug naar het two-tier model, maar dan omgekeerd: dan zouden de belastingen op wijkniveau worden geheven en zou de stad het hogere stadsniveau beslissen waar en aan wie het geld wordt uitgegeven. Ook dit werkt een betere herverdeling tussen de wijken in de hand. Nadeel hiervan is dat de vele bestuursniveaus verwarrend kunnen worden voor de burgers. - Vrijwillige samenwerking (zonder fusie): bijvoorbeeld door intercommunales waar samenwerking wordt gezocht om MEERDERE diensten gezamenlijk met andere gemeenten aan te bieden. Hierbij zullen gekozen vertegenwoordigers plaatsnemen als besluitmakers. Dit heeft als gevolg dat de kosten voor dienstverlening dalen door economies of scale, zonder dat er noodzakelijk meer officiële bestuursniveaus moeten komen. Nadeel is wel dat politieke participatie dan meer indirect wordt, gezien burgers normaal gezien minder tot geen toegang tot deze samenwerkingsverbanden hebben.
---------------------------------	---

	- De zogeheten 'special-purpose districts': dit zal een bepaald district zijn dat wordt gecreeërd om één specifieke dienst aan te bieden die in meerdere gemeenten wordt ingezet (denk bijvoorbeeld aan politiezone).
Belangrijkste bevindingen?	De fusie in Toronto heeft er NIET toe geleid dat de bestaande problemen (bijvoorbeeld het effectief aanpakken van de meer regionale problemen door het blijven bestaan van spill-over effecten). ECHTER: de fusie in Toronto heeft er WEL toe geleid dat er enkele positieve effecten optraden, zoals de mogelijkheid om de lokale belastingen beter te verdelen tussen de arme en rijke wijken van de stad (omdat het spenderen van de inkomsten nu centraal geregeld wordt, in plaats van op wijkniveau).
Gebreken van het onderzoek	/
Sterke punten van onderzoek	/

15 - Fiche bronnen gemeentefusies: Van Houwelingen, 2015		
Bron-informatie	Titel	<i>Politieke Participatie en de omvang van het lokaal bestuur</i>
	Auteurs	Pepijn van Houwelingen
	Datum van publicatie	2015
	Plek publicatie	<i>Bestuurswetenschappen</i> 2015 (69) 1
Opzet van paper	Probleemstelling / onderzoeksvraag	Versterkt of verzwakt de opschaling van gemeenten de (lokale) politieke participatie (in Nederland)?
	Relevantie onderzoek	Hoewel het bewaren politiek participatie vaak onderbelicht wordt door voorstanders van fusies (is vaak eerder een tegenargument), wil de auteur hier de nodige aandacht aan dit onderwerp besteden door te kijken naar fusies.
	Onderzoeksdoel:	Onderzoek van de relatie tussen grootte van de gemeente en de politieke participatie van burgers + gebruik van bestuurskundige systeemfactoren (zoals kiesstelsel) in plaats van louter individuele factoren (zoals opleidingsniveau) om verklaringen voor politieke participatie te zoeken.
Setting van de paper	Welke land(en)?	Denemarken, Finland, Ierland, * Nederland , Noorwegen, West-Duitsland (*voor verklarend deel ligt de focus op Nederland)
	Welke gemeenten?	Meerdere in meerdere landen
	Welke periode(s)?	Afhankelijk van het land, maar de eersten i.i.g. vanaf jaren '70.
Methodologie van paper	Type van analyse	Longitudinaal (voor politieke participatie door de tijd heen)
	Type data	Opkomstcijfers, een metastudie, interviews
	Analysemethode	/
	Onderzoeksmethode	Kwantitatief + kwalitatief
	Afhankelijke variabele	Grootte van de gemeenten
	Onafhank. variabelen	Politieke participatie (gemeten door te kijken naar opkomst bij lokale verkiezingen)
	Andere variabelen	leeftijd en opleidingsniveau (voor Nederland)
	Hypothesen?	Politieke participatie (= deelname lokale verkiezingen) neemt af naarmate de gemeente in omvang toeneemt qua inwoners.
Samenvatting bevindingen	In het eerste deel van de paper vergelijkt de auteur eerder uitgevoerde studies (o.a. Denters e.a., 2014) op welke verbanden er onderzocht worden i.v.m. gemeentefusies. De trend uit deze studies is dat de meeste verbanden eerder op een <i>negatieve</i> dan een <i>positieve</i> relatie duiden tussen omvang van lokaal bestuur en mate van politieke participatie (dus: hoe groter, hoe minder participatie). Om dit te verifiëren kijkt de auteur zelf ook nog naar opkomst bij lokale verkiezingen in verscheidene Europese landen. Hieruit blijkt dat inderdaad over de tijd heen de gemeenten in omvang toenemen, maar er procentueel minder mensen gaan stemmen bij lokale verkiezingen. Alleen in Finland is er geen duidelijk negatief verband en in Noorwegen zelfs een positief verband, wat de auteur verklaart door de moeilijke geografische spreiding in de beide landen (de landelijke gemeenten zijn in Scandinavië doorgaans enorm). De auteur controleert daarna bij de cijfers VOOR NEDERLAND op andere factoren zoals leeftijd en opleidingsniveau. Hieruit blijkt dat zelfs mét toepassing van deze controlevariabelen, het verwachte effect aanwezig is: Bij grotere gemeenten gaan gemiddeld minder mensen stemmen dan bij de kleinere gemeenten (= <20.000 inwoners).	

	De auteur heeft tot slot nog gezocht naar kwalitatieve verklaringen door interviews af te nemen. Hierbij komt naar voren dat de burgers in grotere gemeenten het idee hebben dat het bestuur verder van hun af staat, ze de bestuurders niet meer kennen en dat de connectie met andere inwoners er minder toe doet (dit laatste omdat er gemiddeld meer woonkernen per gemeente zijn). Bovendien geven de inwoners aan te dat zij het in grotere gemeenten moeilijker vinden mensen voor een politiek doel te mobiliseren. De auteur geeft dus aan dat burgers in Nederland zeker sterke redenen hebben om TEGEN fusies te zijn en dit dan ook laten blijken: de meeste gevallen waarin burgers wordt gevraagd om over een fusie te stemmen, wordt er overtuigend voor gestemd om de <i>status quo</i> te behouden.
Belangrijkste bevindingen?	Naarmate de omvang van het lokaal bestuur (de gemeente) groter wordt neemt de (lokale) politieke participatie af. Dit blijkt uit zowel de metastudie (van de afgelopen fusie-studies uit verschillende landen), als uit de opkomstcijfers, en eveneens uit de interviewdata.
Gebreken van het onderzoek	Er had gebruik gemaakt kunnen van meer controle-variabelen, maar dat had waarschijnlijk ook nieuwe data-collectie gevegd.
Sterke punten van onderzoek	Het onderzoek laat goed zien dat systeemvariabelen (zoals grootte van de gemeenten) weldegelijk relevante verklaringen kunnen bieden voor de mate waarin burgers op lokaal niveau aan verkiezingen (dus politiek) deelnemen. Het gebruik van verschillende soorten onderzoeksmethoden (kwantitatief EN kwalitatief) spreekt zeker in het voordeel.

16 - Fiche bronnen gemeentefusies: Terlouw, 2015		
Bron-informatie	Titel	<i>Territorial changes and changing identities: how spatial identities are used in the up-scaling of local government in the Netherlands</i>
	Auteurs	Kees Terlouw (Universiteit Utrecht)
	Datum van publicatie	Juni 2015
	Plek publicatie	<i>Local Government Studies</i> – Juni 2015
Opzet van paper	Probleemstelling / onderzoeksvraag	Hoe ontwikkelen lokale identiteiten zich en hoe veranderen deze bij gemeentefusies?
	Relevantie onderzoek	Verlies van identiteit wordt vaak genoemd als reden om tegen een gemeentefusie te zijn, maar er wordt zelden specifiek daar onderzoek naar gedaan. De auteur probeert dit hier te doen.
	Onderzoeksdoel:	Een framework ontwikkelen om soorten lokale identiteiten te vatten + kijken hoe deze zich ontwikkelen bij gemeentefusies
Setting van de paper	Welke land(en)?	Nederland
	Welke gemeenten?	2 cases in Nederland: Goeree-Overflakkee en Katwijk
	Welke periode(s)?	2006-2016
Methodologie van paper	Type van analyse	
	Type data	Informatie uit: Interviews, beleidsdocumenten, partijmanifesten, berichtgeving in lokale media en boeken over lokale geschiedenis en leven in de betreffende regio's.
	Analysemethode	
	Onderzoeksmethode	Kwalitatief
	Afhankelijke variabele	
	Onafhank. variabelen	
	Andere variabelen	
	Hypothesen?	
Samenvatting bevindingen	Volgens de auteur kennen burgers twee lokale identiteiten: 1 op dorpsniveau en 1 op gemeentelijk niveau. Beide worden langzaam door de jaren heen gevormd en kunnen onderling dus verschillen. Bij een gemeentefusie verdwijnt vaak de bestaande tweede identiteit (gemeentelijke identiteit), waardoor burgers gedwongen deze los te laten of deze aan te passen aan de nieuwe grotere gemeente. Dit levert vaak weerstand op bij burgers, omdat er vaak wordt samengegaan met dorpen / steden met wie er een traditionele tweestrijd plaatsvond. Als reactie op fusie vormen burgers vaak negatieve discoursen, waarbij de verschillen met burgers uit andere gemeenten worden belicht, of positieve discoursen, waarbij juist de overeenkomsten met de burgers van andere gemeenten wordt benadrukt. Opvallend is dat de identiteit op dorpsniveau VOOR de fusie vaak werd gebruikt om inclusie of integratie te bevorderen (mensen werden onderdeel van de dorpsidentiteit), maar na een fusie werd diezelfde identiteit juist gezien als een methode om tweespalt tussen de verschillende woonkernen te creëren.	
Belangrijkste bevindingen?	Er zijn twee niveaus van lokale identiteit: dorpsidentiteit en gemeente-identiteit. Beide worden over de jaren heen opgebouwd. Gemeente-identiteit staat vaak onder druk bij een fusie, wat tot verzet bij burgers kan leiden.	
Gebreken van het onderzoek	Het onderzoek zegt weinig/niets over fusies in het algemeen, aangezien het sterk leunt op context-specifieke historische ontwikkelingen en gevoelens bij de burgers. Bij meer dan twee cases had men wellicht meer kunnen zeggen over trends bij fusies.	
Sterke punten van onderzoek	Het gebruik van verschillende soorten kwalitatieve onderzoeksmethoden. Er is veel aandacht voor historie en detail.	

17 - Fiche bronnen gemeentefusies: De Ceuninck e.a., 2010		
Bron-informatie	Titel	<i>Municipal Amalgamations in the Low Countries: Same Problems, Different Solutions.</i>
	Auteurs	Koenraad De Ceuninck, Herwig Reynaert, Kristof Steyvens, Tony Valcke (UGent)
	Datum van publicatie	November 2010
	Plek publicatie	<i>Local Government Studies</i>
Opzet van paper	Probleemstelling / onderzoeksvraag	Waarom zijn de fusieprocessen in België en Nederland zo verschillend? + wat verschilt er precies?
	Relevantie onderzoek	Er wordt een link gelegd tussen politiek-bestuurlijk historische ontwikkelingen en het ontstaan en verloop van gemeentefusies. Zo worden politieke en bestuurlijke elementen met elkaar gelinkt, iets wat niet noodzakelijk veel gebeurd in onderzoek naar gemeentefusies.
	Onderzoeksdoel:	Verklaren van verschillen in de manier waarop er in beide landen tot gemeentefusies wordt gekomen en hoe deze worden doorgevoerd.
Setting van de paper	Welke land(en)?	België en Nederland
	Welke gemeenten?	/
	Welke periode(s)?	Tweede helft van de 20 ^e eeuw – 2010
Methodologie van paper	Type van analyse	Vergelijkend onderzoek – internationaal vergelijkend
	Type data	
	Analysemethode	
	Onderzoeksmethode	Kwalitatief – desk research
	Afhankelijke variabele	/
	Onafhank. variabelen	/
	Andere variabelen	/
	Hypothesen?	Niet genoemd -> er wordt eerder gezocht naar een antwoord op een vraag (zie 'probleemstelling').
Samenvatting bevindingen	België en Nederland kennen onderling een verschillende bestuurlijke traditie: België een Zuid-Europese bestuurlijke traditie, Nederland een Noord-Europese. Hierdoor, alsook door de bijhorende politieke keuzes, is de evolutie van gemeentefusies in beide landen nogal verschillende. De belangrijkste verschillen zijn: - In België werd er eerst met name <i>ad hoc</i> gefuseerd, tot in de jaren '70 tot één grote fusiegolf werd overgegaan. In Nederland was dit proces meer geleidelijk aan doorgevoerd sinds de jaren '70. - Volgens de auteurs is er in Nederland vaker sterke weerstand geweest tegen gemeentefusies, waardoor er volgens hen in Nederland ook meer onderzoek hiernaar gedaan was (tenminste, tot het jaar 2010). - Doordat er in België meer een top-down approach werd gehanteerd bij de fusies, was er in België dan weer meer weerstand <i>tegen de manier waarop</i> de fusies werden doorgevoerd dan in Nederland. - In Nederland werd er al eerder, aan de hand van de Wet Algemene Regels Herindeling van 1984, een wettelijke grondslag gegeven voor de grotere rol van gemeenten in hun fusieproces. Dit geeft volgens de auteurs blijk van een meer bottom-up approach. - Volgens de auteurs werden in Nederland de fusies vaker werden geïnitieerd vanuit een 'functionalistisch oogpunt' (de gemeente als voorziener van diensten), wat inhoudt dat er veel aandacht was voor het efficiënt verlenen van	

	gemeentelijke diensten. In België werd er meer gehandeld vanuit een 'institutioneel oogpunt': de fusie komt steeds tot stand als cumulatie van een doorgaand en historisch proces. Desondanks zijn er ook enkele zaken in de fusiedebatten in Nederland en in België gelijk. De belangrijkste overeenkomsten zijn: - Zowel in België en Nederland waren veel steden en dorpen hun oude grenzen ontgroeid, waardoor ze vaak dienden te fuseren met aanliggende gemeenten. - In beide landen kregen gemeenten door decentralisatie veel extra taken, waardoor veel gemeenten fuseerden om hun bestuurskracht te vergroten. - In beide landen speelde bevolkingsgroei, economische groei en relatief beperkte oppervlaktes een belangrijke rol, wat ertoe leidde dat gemeenten slechts beperkte ruimte hadden om hun beleid en/of diensten in uit te voeren.
Belangrijkste bevindingen?	Veel elementen in de fusiedebatten in Nederland en in België zijn hetzelfde, ondanks het verschil in bestuurlijke traditie.
Gebreken van het onderzoek	Er wordt aardig wat beargumenteerd vanuit deterministische politieke perspectieven. Hoewel het inzicht biedt in de nationale politiek-bestuurlijke ontwikkelingen in beide landen, geeft het minder aandacht aan individueel-lokale ontwikkelingen. Anders gezegd: het zou kunnen dat voor Belgische gemeenten onderling, de redenen voor een fusie verschillen van die in andere Belgische gemeenten.
Sterke punten van onderzoek	Het geeft goed inzicht in de belangrijkste ontwikkelingen die effect hebben op de manier waarop de fusies tot stand konden komen. Het vergelijken van de twee landen laat goed zien wat precies de verschillen zijn wat betreft de totstandkoming van fusies.

18 - Fiche bronnen gemeentefusies: Allers & de Greef, 2018		
Bron-informatie	Titel	<i>Gemeentelijke samenwerking verlaagt uitgaven meestal niet.</i>
	Auteurs	Maarten Allers, Jan Antoon de Greef
	Datum van publicatie	2018
	Plek publicatie	<i>Economisch Statistische Berichten</i> (Nederland)
Opzet van paper	Probleemstelling / onderzoeksvraag	Worden gemeentelijke uitgaven verlaagd door meer gemeentelijke samenwerking?
	Relevantie onderzoek	N.B.: Resultaten ook in het Engels gepubliceerd, zie daarvoor het volgende artikel: Maarten A. Allers & J.A. de Greef (2018) Intermunicipal cooperation, public spending and service levels, <i>Local Government Studies</i> , 44:1, 127-150: https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/03003930.2017.1380630
	Onderzoeksdoel:	Testen van de hypothese dat gemeentelijke samenwerking leidt tot lagere gemeentelijke uitgaven en meer efficiëntie in lokale dienstverlening.
Setting van de paper	Welke land(en)?	Nederland
	Welke gemeenten?	/
	Welke periode(s)?	Data uit 2005 – 2013
Methodologie van paper	Type van analyse	Longitudinaal + vergelijkend tussen wel/geen samenwerking
	Type data	Een paneldataset van het Centraal Bureau voor Statistiek
	Analysemethode	Regressieanalyse
	Onderzoeksmethode	Kwantitatieve methode: General Method of Moments (GMM)
	Afhankelijke variabele	Totaal van gemeentelijke uitgaven in een gemeente
	Onafhank. variabelen	Wel/geen samenwerkingsverband
	Andere variabelen	Controle-variabelen: - grootte van de gemeente - beleidsterrein
	Hypothesen?	Niet genoemd.
Samenvatting bevindingen	In Nederland wordt gemeentelijke samenwerking vaak ingezet als alternatief voor volledige gemeentefusies. Hierdoor kunnen gemeenten de samenwerking beperken tot de sectoren waarop ze hopen een efficiëntiewinst te behalen door schaalvergroting. Tussen 2005 en 2013 namen de uitgaven die via deze constructie werden gedaan dan ook met ruim 400% toe: van 1,8 naar bijna 8 miljard Euro. Dit soort intergemeentelijke samenwerkingsverbanden kennen wel nadelen op het gebied van democratische controle. De aansturing gebeurt vaak niet door gekozen politici of lokale bestuurders, maar door onafhankelijke private bestuurders. De auteurs geven aan dat er relatief weinig onderzoek is gedaan naar budgettaire effecten bij gemeentelijke samenwerkingen. Ze kijken in dit onderzoek dan ook specifiek naar het effect van samenwerking bij het totaal aan gemeentelijke uitgaven. Uit de regressieanalyse blijkt dat de mate van samenwerking geen significante invloed heeft op de hoogte van de uitgaven van een gemeente. De auteurs hebben getest of dit wellicht afhankelijk is van een eventuele transitieperiode, maar ook bij een ingebouwde vertraging van 2 jaar lijkt er geen verband met een verlaging van de kosten. Verder hebben de auteurs gecontroleerd voor:	

	- aantal inwoners. - politieke kenmerken (zoals ideologie, fragmentatie van gemeenteraad en wel/geen meerderheid van de coalitie in de gemeenteraad). - Aandeel van de uitkeringen in de totale uitgaven van de gemeente. - Percentage bijstands- en werkloosheidsuitkeringen. Grootte van de gemeenten: Onafhankelijk van de grootte van de gemeenten, blijft het effect van de samenwerkingen op de uitgaven steeds marginaal. Effect per beleidsterrein: De onderzoekers passen hier een dataset van het COELO (Universiteit Groningen) toe. Deze dataset omvat cijfers van een groot aantal samenwerkingsverbanden op het gebied van sociale zekerheid (1), afvalinzameling (2) en belastinginning (3). Ook uit deze regressieanalyse blijkt er geen significant effect van mate van samenwerking te zijn op een dalende gemeentelijke kosten. De onderzoekers passen dit ook toe door te kijken naar belastinginning. Hier blijkt echter WEL een significant effect aanwezig: meer samenwerking binnen dit terrein leidt dus weldegelijk tot lagere gemeente-uitgaven op dit vlak. De uitleg hiervoor is dat belasting innen een geautomatiseerd proces is, waarbij vooral vaste kosten worden gemaakt. Deze vaste kosten hoeven bij een samenwerking tussen gemeenten dan ook maar 1 keer gemaakt te worden. De onderzoekers geven aan dat een andere mogelijke verklaring is dat de winst van een samenwerking zich wellicht niet uit in een daling van de kosten, maar eerder een verbetering van de kwaliteit van de gemeentediensten. Dit kan echter niet worden gemeten aan de hand van deze datasets. Wel hebben de onderzoekers dezelfde test toegepast als eerder (zie ook Alles & Geertsema 2016), door te controleren voor stijgende huizenprijzen binnen de gemeente (het idee is hier dat een hogere huizenprijs in een gemeenten een indicator KAN zijn voor een betere dienstverlening in die gemeente). Ook dit leverde echter geen significant effect op.
Belangrijkste bevindingen?	- Grootte van gemeenten en verschillen in beleidsterreinen GEEN significant effect te hebben op een daling van de gemeente-uitgaven. - Dit geldt WEL voor het innen van belasting binnen de gemeente: in samenwerkingsverbanden dalen de kosten dus op dit vlak.
Gebreken van het onderzoek	Er had eventueel nog gecontroleerd kunnen worden voor lange-termijn-effecten door naar een langere periode te kijken (hoewel het voordeel nu wel is dat de dataset erg recent is).
Sterke punten van onderzoek	Gebruik gemaakt van meerdere datasets en gecontroleerd voor een aardig aantal verschillende factoren. Wordt bovendien steeds gezocht naar mogelijke verklaringen voor niet-verwachte effecten.

19 - Fiche bronnen gemeentefusies: Kjaer, e.a., 2010

Bron-informatie	Titel	<i>Municipal Amalgamations and the Democratic Functioning of Local Councils: The Case of The Danish 2007 Structural Reform</i>
	Auteurs	Ulrik Kjaer, Ulf Hjelmars & Asmus Leth Olsen
	Datum van publicatie	Augustus 2010
	Plek publicatie	<i>Local Government Studies</i>
Opzet van paper	Probleemstelling / onderzoeksvraag	Welk effect hebben de hervormingen gehad op politieke keuzes / politieke verhoudingen op lokaal niveau.
	Relevantie onderzoek	Anders dan bij de meeste fusie-onderzoeken, ligt de nadruk hier nadrukkelijk op het bekijken van de gemeenteraadsleden: de verhoudingen tussen raadsleden onderling, tussen de raad en het gemeentebestuur en de zaken waarop de gemeenteraadsleden hun keuzes baseren.
	Onderzoeksdoel:	Vergelijking tussen de situatie voor de fusies en daarna.
Setting van de paper	Welke land(en)?	Denemarken
	Welke gemeenten?	Alle / meeste Deense gemeenten
	Welke periode(s)?	2003 – 2009
Methodologie van paper	Type van analyse	Longitudinale analyse met regressie-elementen
	Type data	Data uit twee grote surveys: 1 van voor de fusies (2003) en 1 van daarna (2009).
	Analysemethode	Difference-in-Difference Method
	Onderzoeksmethode	/
	Afhankelijke variabele	Politieke keuzes en politieke verhoudingen voor/na de fusies
	Onafhank. variabelen	Wel/geen fusie plaatsgevonden in gemeente
	Andere variabelen	Er wordt gecontroleerd voor: - Leeftijd van gemeenteraadslid - Senioriteit gemeenteraadslid (hoe lang al raadslid) - Burgemeester wel/geen lid van coalitiepartij - Mannelijk/vrouwelijk gemeenteraadslid - Opleidingsniveau gemeenteraadslid Gemeenteraadslid wel/geen lid van gemeentebestuur
	Hypothesen?	1) Bij fusies verplaatst de invloed zich van gewone gemeenteraadsleden naar centrale 'leidersfiguren' binnen de gemeenteraad (omdat er nu per gemeente meer raadsleden zijn en zich vaak leiders opwerpen). 2) Bij fusies verplaatst de invloed zich van de gemeenteraadsleden naar de topambtenaren van het lokale bestuur (omdat zij een groot ambtelijk apparaat besturen met veel bevoegdheden) 3) Bij fusies raken de gemeenteraadsleden meer macht kwijt aan de nationale overheid (dit is wat vaak door critici van fusies wordt gesteld, vandaar dat deze hypothese wordt onderzocht). Anders gesteld: de macht trekt naar binnen (1), naar buiten (2) of naar buiten (3).
Samenvatting bevindingen	Uit een vergelijking van de resultaten uit de surveys is gebleken dat: - Gemeenteraadsleden vonden dat de invloed van de gemeenteraadsvoorzitter vis-à-vis andere gemeenteraadsleden was toegenomen na de fusie. - Gemeenteraadsleden vonden dat hun invloed van ten opzichte van de topambtenaren van het gemeente-apparaat was afgenomen na de fusie.	

	- Gemeenteraadsleden lijken er in 2009 meer van overtuigd dat politieke beslissingen op lokaal niveau worden gebaseerd op wetten en regels die van bovenaf door de centrale overheid worden opgelegd. Volgens de auteurs valt <u>dit laatste punt</u> na toepassing van controle-variabelen echter niet toe te schrijven aan de fusies. Deze verschuiving vindt dus ook plaats in gemeenten die niet fuseren. Belangrijke <i>side-note</i> van de auteurs hier: deze <i>gepercipieerde</i> verschuivingen zijn veelal niet zo sterk is als deze soms in het publieke debat worden voorgesteld door vermeende tegenstanders van de gemeentefusies.
Belangrijkste bevindingen?	De <i>perceptie</i> bij gemeenteraadsleden is inderdaad dat hun invloed/macht inderdaad was verschoven naar binnen (naar leiders in de raad), naar buiten (naar topambtenaren) en naar boven (naar centrale overheid).
Gebreken van het onderzoek	Veel aandacht voor de <i>percepties</i> van de gemeenteraadsleden. Het is echter onmogelijk om van hieruit iets te zeggen over de <i>daadwerkelijke</i> verschuivingen in de machtsverhoudingen. Dit omdat er niet gewerkt wordt met data die ook daadwerkelijk daarover iets kan zeggen.
Sterke punten van onderzoek	De data die gebruikt wordt, zegt dan wel weer veel over wat de

20 - Fiche bronnen gemeentefusies: (Welling) Hansen, 2015		
Bron-informatie	Titel	<i>The Democratic Costs of Size: How Increasing Size Affects Citizen Satisfaction with Local Government.</i>
	Auteurs	Sune Welling Hansen
	Datum van publicatie	Juni 2015
	Plek publicatie	<i>Political Studies</i> : 2015, vol. 63, 373-389
Opzet van paper	Probleemstelling / onderzoeksvraag	Wat is het effect van de bevolkingsgrootte van een gemeente op de tevredenheid van burgers over het lokale bestuur?
	Relevantie onderzoek	Het onderzoek focust op structurele veranderingen tussen de situaties voor/na fusie. Het nieuwe hier is dat het onderzoek de grootte van de gemeente voor het eerst direct probeert te koppelen aan de mate van tevredenheid bij burgers.
	Onderzoeksdoel:	Vergelijkend: tussen situatie voor en na fusie en tussen wel/geen fusie.
Setting van de paper	Welke land(en)?	Denemarken
	Welke gemeenten?	Elke gemeente met minder dan 20.000 inwoners. 237 gemeenten fuseerden naar 65.
	Welke periode(s)?	2001-2009
Methodologie van paper	Type van analyse	Kwantitatief
	Type data	Twee surveys: - Een herhalingsurvey (1 voor, 1 na fusie) - Een cross-sectional (selectie respondenten op basis van gemeente, geslacht en leeftijd)
	Analysemethode	Regressie-analyse / longitudinaal
	Onderzoeksmethode	Surveys
	Afhankelijke variabele	Tevredenheid van burgers over output en input van de gemeente
	Onafhank. variabelen	Grootte van de gemeente (m.a.w.: wel/geen fusie)
	Andere variabelen	Controle-variabelen: leeftijd, geslacht, gemeente
	Hypothesen?	1) Door bevolkingsgroei zullen burgers minder tevreden zijn over de output van de gemeente. 2) Door bevolkingsgroei zullen burgers juist MEER tevreden zijn over de output van de gemeente.
Samenvatting bevindingen	Volgens de auteur zijn er twee hoofdtheorieën als het gaat om tevredenheid van de burger in relatie tot bevolkingsgrootte. De eerste is de <i>'reform-theory'</i>, die stelt dat burgers over het algemeen meer tevreden zullen zijn over de gemeente-output als een gemeente groter wordt, door bijvoorbeeld de voordelen behaald vanuit de <i>economies of scale</i>. De tweede theorie is de <i>'political economy theory'</i>: burgers zullen juist minder tevreden zijn over de output van de gemeente wanneer de bevolkingsomvang groeit. Dit laatste omdat de theorie stelt dat <i>economies of scale</i> die kunnen voorkomen bij <i>industriële productie</i> veel minder toepasbaar zijn op openbare dienstverlening, omdat dit gemiddeld genomen veel meer arbeidsintensief is. Het onderzoek kan dus worden gezien als het nagaan van twee tegenovergestelde hypothesen. In dit onderzoek wordt 'tevredenheid over output' begrepen als: tevredenheid met lokale diensten, tevredenheid met lokale faciliteiten en de mate van probleemoplossend vermogen bij de gemeente. Hierbij focust de auteur niet op een dienst of faciliteit, maar op het algemeen van dienst en faciliteiten in de gemeente.	

	‘Tevredenheid over input’ wordt hier gemeten aan de hand van ‘tevredenheid met lokale democratie’. Door de twee surveys konden wel/niet fusiegemeenten met elkaar worden vergeleken voor én na de fusies. Uit de data blijkt dat er voor de fusies bijna geen verschil in tevredenheid was tussen de twee groepen gemeenten (zoals verwacht). Echter, na de fusie blijken burgers uit de fusiegemeenten beduidend minder tevreden dan eerst, wat duidt op een negatieve relatie tussen bevolkingsgrootte en burgerlijke tevredenheid. Voor drie van de vier genoemde elementen van input/output nam de tevredenheid bij burgers uit fusiegemeenten sterk af. Dit gebeurde alleen niet voor de tevredenheid van faciliteiten. Ook als er gecontroleerd wordt voor andere kenmerken uit de cross-sectional survey (zoals %huiseigenaren, %werklozen, geslacht en leeftijd), blijft dit negatieve effect van bevolkingsgrootte op tevredenheid aanwezig. De auteur geeft aan dat als men bij de data uit 2009 de gemeenten met en zonder fusie vergelijkt, de effecten iets minder sterk aanwezig zijn. Maar ook hier lijken de cijfers in brede zin de trend van lagere tevredenheid bij grotere gemeenten te ondersteunen.
Belangrijkste bevindingen?	De data toont dat bevolkingsomvang een klein tot middelgroot effect <i>negatief</i> effect heeft op de tevredenheid van de burger over de input en de output van de gemeente.
Gebreken van het onderzoek	De post-test check is slechts 2 jaar na de fusie: langere-termijn effecten zouden hier dus wellicht buiten beschouwing kunnen blijven.
Sterke punten van onderzoek	Voordeel van de paper is dat er een sterke analyse wordt gemaakt: er wordt geanalyseerd aan de hand van een solide 4-groepen onderzoeks-ontwerp: post-test & pre-test voor zowel een beleidsgroep (wel fusie) als een controle groep (geen fusie).

21 - Fiche bronnen gemeentefusies: Bikker & van der Linde, 2016		
Bron-informatie	Titel	Scale economies in local public administration
	Auteurs	Jacob Bikker & Daan van der Linde (Universiteit Utrecht)
	Datum van publicatie	2016
	Plek publicatie	<i>Local Government Studies</i>
Opzet van paper	Probleemstelling / onderzoeksvraag	In welke mate zijn gemeentefusies aan te raden, als het gaat om het optimaliseren van de voordelen uit <i>economies of scale</i> (EoS)?
	Relevantie onderzoek	Aan de hand van dit onderzoek proberen de auteurs een ideale grootte van de gemeente te vinden, waarmee de grootst mogelijke economies of scale-voordelen worden behaald. Hierbij wordt er ook gekeken naar andere vormen van samenwerking dan een volledige gemeentefusie.
	Onderzoeksdoel:	Analyserend, voor berekening van optimale aantal inwoners.
Setting van de paper	Welke land(en)?	Nederland
	Welke gemeenten?	Alle 400 gemeenten
	Welke periode(s)?	2005 – 2014
Methodologie van paper	Type van analyse	Analyse van een wiskundige functie: Translog Cost Function (TCF): een formule om efficiëntie empirisch te berekenen.
	Type data	Jaarlijkse datasets van het Centraal Bureau Statistiek (CBS) over gemeentelijke uitgaven (kapitaal niet meegerekend)
	Analysemethode	Kwantitatieve analyse a.d.h.v. wiskundige formule-berekening
	Onderzoeksmethode	Data-analyse aan de hand van de statistieken van het CBS.
	Afhankelijke variabele	Gemeentelijke uitgaven per inwoner
	Onafhank. variabelen	Grootte van de gemeente (qua inwoneraantal)
	Andere variabelen	Controles voor: - Gemeente wel/geen lid van de vier grootste steden - Wel/geen Wadden-eiland - Grootte van de gemeente
	Hypothesen?	Aan de hand van wiskundige modellen valt nauwkeurig uit te rekenen bij welk gemiddeld bevolkingsaantal een gemeente het efficiëntst zou moeten functioneren (dus waar zijn de kosten per inwoner het laagst?)
Samenvatting bevindingen	De auteurs kijken hier steeds naar de gemeentelijke uitgaven om te bepalen welke bij gemeentegrootte er het meest kostenefficiënt gewerkt wordt. Hierbij controleren de auteurs voor een aantal context-specifieke zaken. Zo wordt er rekening gehouden met een relatief grote inkomstenbron van het gemeentefonds: een fonds wat Nederlandse gemeenten van de centrale overheid ontvangen om hen te helpen bij het uitvoeren van de gedecentraliseerde taken. Verder controleren de auteurs bij de berekening voor de vier grootste gemeenten (Den Haag, Utrecht, Rotterdam en Amsterdam) omdat die sowieso niet meer hoeven te fuseren. Ook controleren ze voor de gemeenten van de Wadden-eilanden in de Noordzee, gezien het voor hen functioneel gezien lastig is om te fuseren.	
	De auteurs hebben er verder voor gekozen om de data per jaar uiteen te zetten en ze te analyseren over de verschillende jaren heen. Opvallend is dat er in alle jaren een elastische relatie is tussen het aantal inwoners en de uitgaven per inwoners. Echter, het lijkt erop dat gemiddeld genomen voor de gemeenten geldt dat een kleine afname is van de uitgaven per jaar over de jaren heen. Dit lijkt dus te suggereren dat er na	

	verloop van tijd kleine extra efficiëntiewinsten lijken te worden behaald op het gebied van <i>economies of scale</i>. Opvallend is dat de analyse bevestigt dat de gemeentelijke uitgaven inderdaad stijgen bij sommige van de controle variabelen: zo stijgen de uitgaven per inwoner sterk naarmate de gemeente in oppervlakte groter wordt. De geïsoleerde Wadden-eilanden spenderen tot wel 98% meer dan niet-eiland gemeenten. Uit de data blijkt verder dat, wanneer er gecontroleerd wordt voor bovenstaande elementen, er bij de TCF-analyse de laagste uitgaven per inwoner worden bereikt bij een gemiddelde bevolkingsgrootte van 48.200 inwoners. Bij de ge-de-aggregeerde resultaten blijkt dat in de latere jaren dit gemiddeld oploopt naar gemiddelde 66.300 inwoners in 2014.
Belangrijkste bevindingen?	Opvallend is dat tussen 2005 en 2014 de ideale grootte van een Nederlandse gemeente van gemiddeld 49000 naar 66260 inwoners is gegaan, als het gaat om het optimaliseren van de voordelen uit EoS. Volgens de auteurs duidt dit erop dat met name het reduceren van de impact van de vaste kosten een grote rol speelt.
Gebreken van het onderzoek	De auteurs spreken van efficiëntie en inefficiëntie op het gebied van gemeentelijke uitgaven. Er wordt echter niet verder ingegaan op het type uitgaven dat men doet. De auteurs erkennen zelf dat het type uitgaven inderdaad belangrijk is voor verdere analyses, maar dat de data dit eigenlijk niet toestaat (informatie is niet beschikbaar).
Sterke punten van onderzoek	Het gebruik van wiskundige formules zorgt voor een rigide berekening van het punt waarbij de uitgaven per inwoner het laagst zijn (maar zegt verder eigenlijk niet zo veel).

22 - Fiche bronnen gemeentefusies: Hanes, 2015		
Bron-informatie	Titel	<i>Amalgamation Impacts on Local Public Expenditures in Sweden</i>
	Auteurs	Niklas Hanes (Umea University)
	Datum van publicatie	2015
	Plek publicatie	<i>Local Government Studies</i> , Vol. 41, No. 1, 63 – 77.
Opzet van paper	Probleemstelling / onderzoeksvraag	Het onderzoek onderzoekt de effecten die Zweedse gemeentefusies van 1953 hebben gehad op de uitgaven
	Relevantie onderzoek	Nagaan wat precies de grenzen zijn voor efficiëntiewinsten bij de Zweedse fusies: tot welk punt is er een voordeel voor de <i>economies of scale</i> ? Eerste fusie die Zweedse data gebruikt om een analyse te maken van de effecten van fusie op lokale uitgaven.
	Onderzoeksdoel:	Beschrijvend / analyserend
Setting van de paper	Welke land(en)?	Zweden
	Welke gemeenten?	gemeenten met < 2.500 inwoners (1005 gemeenten).
	Welke periode(s)?	Fusieronde van 1952
Methodologie van paper	Type van analyse	Kwantitatief
	Type data	Data uit 1951, 1953 & 1959 van het jaarlijkse Zweedse register
	Analysemethode	Regressieanalyse
	Onderzoeksmethode	Data-analyse uit registers
	Afhankelijke variabele	Uitgaven op gemeenteniveau per inwoner
	Onafhank. variabelen	Bevolkingsgrootte
	Andere variabelen	Controle-variabelen: - Hoogte van gemeentebeurs van centrale overheid - Gemiddelde inkomen van inwoners - Hoogte van natuurlijke bevolkingsgroei - Wel/geen fusie aanwezig (dummy)
	Hypothesen?	Wanneer gemeenten groter worden door bevolkingsgroei de zouden gemeentelijke uitgaven per inwoner dalen, wat dus gemeentefusies een logische stap maakt. Dit is de hypothese die de auteur hier wil testen.
Samenvatting bevindingen	De cijfers bevestigen dat er in Zweden inderdaad een relatie is tussen bevolkingsgrootte van een gemeente en de uitgaven op gemeenteniveau. Hierbij heeft de auteur getracht te controleren d.m.v. een aantal controlevariabelen: hoogte van een overheidsbeurs, gemiddelde inkomen, hoogte van bevolkingsgroei. Uit de data blijkt dat er in grotere gemeenten zeker lagere uitgaven per inwoner waren, maar tot op een zekere hoogte (het optimum lag rond de 12.800 inwoners). Na dit punt, zo blijkt uit de cijfers, nemen de kosten per inwoner juist vaker weer toe bij extra plotselinge toenames van de bevolkingsomvang (zoals bijvoorbeeld bij een fusie). Opvallend is verder dat uit de cijfers bleek dat er een verschil zat in de mate waarin de kosten stegen bij de soorten nieuwe fusiegemeenten. Nieuwe fusiegemeenten die bestaan uit voormalige gemeenten die allemaal verschillend van omvang waren, hadden over het algemeen een lagere daling van de uitgaven per inwoner. Daar staat tegenover dat nieuwe fusiegemeenten die ontstonden uit meerdere soortgelijke gemeenten, juist een relatief sterke daling van de gemeente-uitgaven per inwoner kenden.	

Belangrijkste bevindingen?	Er was in Zweden inderdaad een relatie is tussen bevolkingsgrootte van een gemeente en de uitgaven op gemeenteniveau. In grotere gemeenten waren er lagere uitgaven per inwoner, maar tot op een zekere hoogte (optimum lag rond de 12.800 inwoners).
Gebreken van het onderzoek	Nadeel is dat de bespreking over de fusies van de jaren 50 gaat. Omdat er niet ook gefocust wordt op politieke-bestuurlijke elementen, kan het zijn dan belangrijke context-specifieke factoren nu niet aan bod komen. In plaats daarvan wordt er meer puur economische analyse gegeven van de ontwikkeling van gemeente-uitgaven.
Sterke punten van onderzoek	Er wordt gekeken naar en vergeleken met verschillende datasets uit jaren na de fusie: hierdoor kan er een goed beeld gevormd worden van bepaalde trends in de ontwikkeling van de uitgaven per inwoners door de jaren heen.

23 - Fiche bronnen gemeentefusies: Soguel & Silberstein, 2012		
Bron-informatie	Titel	<i>Ex-post survey on the consequences and perceptions about amalgamation. The case of two Swiss municipalities</i>
	Auteurs	Julie Silberstein, Nils C. Soguel
	Datum van publicatie	2012
	Plek publicatie	<i>Urban Public Economics Review</i>
Opzet van paper	Probleemstelling / onderzoeksvraag	1. Wat zijn de redenen/drijfveren voor de mening van burgers over nieuwe politieke of bestuurlijke indelingen door gemeentefusies? 2. Wat zijn de elementen die invloed hebben op de steun die burgers hebben voor gemeentefusie? 3. Wat kan de overheid doen om de bevolking gerust te stellen in de periode in aanloop naar een gemeentefusie?
	Relevantie onderzoek	Dit is één van de weinige onderzoekspapers die onderzoek doet naar de percepties bij burgers na een fusie, wanneer de burgers zelf de gevolgen van de fusie kunnen zien.
	Onderzoeksdoel:	Vergelijkend en beschrijvend
Setting van de paper	Welke land(en)?	Zwitserland
	Welke gemeenten?	2
	Welke periode(s)?	2006
Methodologie van paper	Type van analyse	Kwantitatief
	Type data	Survey Data – transcripts
	Analysemethode	Regressie
	Onderzoeksmethode	Telefoon Surveys (semi-gesloten vragen)
	Afhankelijke variabele	Wat zou je stemmen als nu dezelfde keuze voor zou liggen voor fusie? “Ja/Nee”
	Onafhank. variabelen	1. Toegang tot de gemeentediensten 2. Hoe aantrekkelijk de gemeente is om in te wonen 3. Hoe makkelijk men contact kan krijgen met lokale vertegenwoordigers. 4. Identificatie van de burger met de gemeente 5. Kosten van de lokale diensten 6. Burgerlijke interesse in de lokale politiek 7. Lokale belastingdruk 8. Het gewicht dat de gemeente heeft t.o.v. buurgemeenten. 9. Algehele kwaliteit van lokale diensten.
	Andere variabelen	/
	Hypothesen?	Als de overheid kan vinden welke verwachtingen burgers hebben t.o.v. een gemeentefusie, dan kan zij proberen deze problemen aan te pakken en zodoende steun voor de fusie vergroten.
Samenvatting bevindingen	Als er opnieuw gestemd zou worden voor een gemeentefusie, dan zou volgens de auteurs de overheid extra alert moeten zijn op een aantal zaken: - in welke mate de burgers toegang hebben tot de gemeentediensten - op welke manier de burgers zich identificeren met de gemeente - hoe lokale verenigingen deelnemen aan het publieke domein in de gemeente Deze zaken spelen volgens de auteurs zeker mee in de kleinere gemeenten, die al met al vaker betrokken zijn bij fusieprocessen.	

	Uit de data blijkt dat burgers in de nieuwe fusiegemeente vooral gevoelig zijn voor veranderingen in de toegang die zij hebben tot het lokale bestuur en haar diensten. Het verbeteren van de manier waarop de burgers deze elementen zien VOOR een fusie plaatsvindt, kan er volgens de data voor zorgen dat er tot 12% meer support voor de gemeentefusie zou zijn. Andersom gezien: de meeste respondenten die aangeven dat de toegang tot lokale overheid, diensten of personeel verslechtert is, zouden nu waarschijnlijk 'nee' stemmen tegen een fusie.
Belangrijkste bevindingen?	Verwachtingen en zorgen over een gemeentefusie zijn vergelijkbaar met de reacties die burgers vertonen op sommige andere belangrijke lokale gebeurtenissen. In de grootste gemeente (Bulle): Aantrekkelijkheid van de gemeente en toegang tot leden van het lokale bestuur zijn de factoren die het grootste positieve effect hebben op de kans dat burgers nu 'ja' zouden stemmen voor een fusieverkiezing. In Tour-de-Trême: ook hier lijkt toegang tot gemeentelijke diensten en/of personeel een belangrijke factor te zijn in de waarschijnlijkheid dat burgers opnieuw ja stemmen. Echter, in deze gemeente speelt ook lokale identiteit een belangrijke rol bij het bepalen van de kans om voor of tegen een nieuwe fusie te stemmen. De auteurs stellen vast dat als de overheid de noodzakelijke maatregelen zou hebben genomen om toegang tot gemeentelijke diensten en/of personeel te garanderen, zou de steun voor een fusie dramatisch zijn gestegen. Voor de nieuwe fusiegemeente blijkt dan ook dat in de gebieden waar men aangeeft dat toegang tot gemeentediensten nu beter is dan voorheen, men een hoge mate van steun heeft voor fusie. In veel gevallen in Zwitserland is er in veel gevallen weinig steun voor de fusies. Daarom wordt er verplicht eerst door de bevolking over gestemd, vaak gevolgd door een 'nee' van de bevolking. Daarom zouden gemeenten in Zwitserland zich er (meer) op moeten toelagen om te garanderen dat de belastingen naar beneden gaan, of dat er
Gebreken van het onderzoek	Meer focus op een meer representatieve sample van de populatie. In deze sample zijn (volgens de auteurs) met name academici, hoge inkomens en inwoners van middelbare leeftijd oververtegenwoordigd, door de aard van de data-collectie (via telefoon).
Sterke punten van onderzoek	Nieuwe aanpak, vrij innovatief. Legt goed uit wat de redenen zijn die burgers kunnen hebben om voor of tegen een fusie te zijn. Geeft een vrij aardig model voor het voorspellen van stemgedrag bij gemeentefusies.

24 - Fiche bronnen gemeentefusies: Silberstein & Soguel, 2015

Bron-informatie	Titel	<i>Welfare Loss with Municipal Amalgamations and the Willingness-to-Pay for the Municipality Name</i>
	Auteurs	Julie Silberstein, Nils C. Soguel
	Datum van publicatie	2015
	Plek publicatie	<i>Local Government Studies</i>
Opzet van paper	Probleemstelling / onderzoeksvraag	Wat is de waarde die men hecht aan de persoonlijke band die mensen hechtten aan de naam van de gemeente, maar die verdween bij de gemeentefusies?
	Relevantie onderzoek	Veel gemeentelijke consolidatieprojecten worden door lokale overheden of burgers tegengewerkt op basis van de idee dat door een fusie de lokale identiteit verandert of verdwijnt. Het veranderen van de naam van de gemeente is daarbij wellicht de meest zichtbare verandering in de lokale identiteit die burgers kunnen ervaren. Dit artikel kijkt dan ook naar de relatie van de bereidheid die burgers hebben om 'te betalen' (dus geen efficiëntieverbetering) voor het behouden van de gemeentenaam. Het nieuwe in deze paper is dat er het vertrekt vanuit de idee dat er een financiële waarde kan worden gehecht aan het verlies van welzijnsgevoel bij de burgers na een fusie. In de literatuur over gemeentefusies wordt er eigenlijk zelden gekeken naar de NAAM van de fusie als bepalende factor voor identiteit. Deze paper kan de hogere overheid (hier de kantons) wellicht een handvat of model bieden om de betrokken burgers financiële compensatie te bieden na een gemeentefusie.
	Onderzoeksdoel:	Vergelijkende studie
Setting van de paper	Welke land(en)?	Zwitserland
	Welke gemeenten?	2 fusie-projecten (met elk 2 gemeenten)
	Welke periode(s)?	2012
Methodologie van paper	Type van analyse	Kwantitatief
	Type data	Survey data: 800 telefonische interviews
	Analysemethode	Contingent Valuation Method (CVM)
	Onderzoeksmethode	Desk research, surveys
	Afhankelijke variabele	Bereidheid om te betalen (voor de naam van de gemeente)
	Onafhank. variabelen	18 variabelen in totaal (leeftijd, geslacht, etc.)
	Andere variabelen	/
Hypothesen?		Bepaalde sociale kenmerken kunnen bepalen in welke mate een individu bereid is om extra te betalen voor de naam van de gemeente en in welke mate hij voor/tegen een fusie is.
Samenvatting bevindingen	Uit de cijfers in de paper blijkt dat het al dan niet tegenstemmen van gemeentefusies door burgers niet zozeer verklaard moet worden door functionele factoren (zoals toegang tot lokale dienstverlening of belastingdruk), maar eerder door psych-sociologische factoren (zoals gevoel van identiteit). De functionele factoren zijn wel relevant volgens de auteurs, maar veel minder sterk verklarend dan social). Het	

	onderzoekt toont dan ook aan dat een fusie het gevoel van saamhorigheid in een nieuwe gemeente op zijn minst enigszins vermindert. De '<i>willingness to pay</i>' (WTP) is hoger wanneer de respondent stelt dat hij/zij tegen een fusie zou stemmen bij een referendum, OF wanneer de burger duidelijk aangeeft dat hij/zij nadrukkelijk betrokken zou willen worden bij het kiezen van de nieuwe naam. N.B.: De WTP gaat niet door indirecte belasting, maar is een hypothetisch scenario waarin burgers de keuze zouden krijgen om bij te bepalen om de naam te behouden. Er zit volgens de cijfers geen significant verschillen in de WTP tussen de mensen die actief deelnemen aan het publieke leven in de gemeente en tussen hen die dat niet doen. Tot slot: de WTP is een opvallende 58% hoger bij de burgers die aangeven dat ze tegen een gemeentefusie zouden stemmen, <u>indien de naam van de gemeente zou veranderen</u>.
Belangrijkste bevindingen?	- De mate waarin de burgers hechten aan de gemeente en haar naam, lijkt dus een positief en significant verband te hebben met de WTP bij burgers. - Politieke overtuigingen en partijpolitiek stemgedrag blijkt geen nuttige benchmark tijdens discussies over gemeentefusies, gezien mensen toch niet altijd hetzelfde stemmen bij de referenda. - Bij de socio-economische factoren, bleek alleen het onderwijsniveau een doorslaggevende factor te zijn.
Gebreken van het onderzoek	In de data zijn singles en jongeren (onder de 40) duidelijk ondervertegenwoordigd.
Sterke punten van onderzoek	Dit artikel voegt wat toe doordat het zich richt op de naam van de gemeenten en de bijhorende identiteit.

25 - Fiche bronnen gemeentefusies: Matejova e.a., 2017

Bron-informatie	Titel	<i>Economies of Scale on the Municipal Level: Fact or Fiction in the Czech Republic.</i>
	Auteurs	Lenka Matějová, Juraj Nemec, Milan Křápek, Daniel Klimovský
	Datum van publicatie	Zomer 2017
	Plek publicatie	<i>The NISPAcee Journal of Public Administration and Policy, Vol. X, No. 1, Summer 2017</i>
Opzet van paper	Probleemstelling / onderzoeksvraag	In welke mate moeten de <i>economies of scale</i> meegenomen worden als argument in de discussies omtrent de fusies in Tsjechië? Wat zijn de argumenten voor en tegen?
	Relevantie onderzoek	Hoewel soortgelijke onderzoeken al zijn gedaan in andere landen, is dit onderzoek uniek in de zin dat Tsjechië één van de meest bestuurlijk gefragmenteerde landen in Europa is (volgens de auteurs), waardoor het belang van gemeentefusies nog steeds een grote rol spelen.
	Onderzoeksdoel:	Vergelijken tussen gemeenten op economies of scale.
Setting van de paper	Welke land(en)?	Tsjechië, specifiek Zuid-Moravië
	Welke gemeenten?	140 gemeenten
	Welke periode(s)?	2014
Methodologie van paper	Type van analyse	Kwantitatief
	Type data	Statistische data zelf verzameld: via survey in de gemeenten Data over gemeentelijke uitgaven opgevraagd bij Ministerie van Financiën.
	Analysemethode	Regressie
	Onderzoeksmethode	Surveys, desk-research.
	Afhankelijke variabele	Kostenefficiëntie (gemeten aan de hand van de algehele gemeentelijke uitgaven per inwoner) in de volgende sectoren: - basis- en middelbaar onderwijs - innen van lokale belastingen - lokaal bestuur (alle bestuurlijke handelingen van gemeentebesturen uitgevoerd binnen het kader van de aan hen gedelegeerde bevoegdheden)
	Onafhank. variabelen	Bevolkingsgrootte
	Andere variabelen	Controle voor kosten van het innen van lokale belastingen: - Het aantal belastingen die in een gemeente geïnd wordt (niet de hoogte). Controle voor lokaal bestuur: - Bevolkingsdichtheid - Wel/geen school en/of ziekenhuis in de gemeente - Hoeveelheid woonkernen in een gemeente - Het soort gemeente in verband met het aantal aan hen gedelegeerde bevoegdheden Controlevariabelen voor onderwijs: - Percentage kinderen en scholieren in de gemeente - Bevolkingsdichtheid
	Hypothesen?	De hypothese is dat bij grotere gemeenten, de kosten voor deze zaken idealiter naar beneden zouden gaan (in ieder geval tot aan een bepaald punt).

Samenvatting bevindingen	De argumenten voor of tegen fusies in kleine gemeenten verschillen van de argumenten voor/tegen fusies in grote gemeenten. Echter, op beide niveaus bestaan er zowel democratische als economische argumenten voor of tegen fusies. In de analyse bespreken de auteurs hun resultaten. Zo halen ze uit de data dat bij grotere gemeenten het goedkoper wordt om belastingen te innen. Dit is relevant, gezien ze ook vinden dat veel vaker dan in kleinere gemeenten, de grotere gemeenten meerdere belastingen innen. Het is dan ook niet verrassend dat de regressieanalyse aantoont aan dat een grotere populatie ook de kosten voor het innen van lokale belastingen laat stijgen. Als het gaat om kosten voor educatie lijken de kosten juist te stijgen, maar daarom stellen de auteurs voor om hun te controleren op de aanwezigheid van een school: in de meeste kleine gemeenten bevindt zich namelijk geen school en kunnen de uitgaven dus ook alleen maar stijgen. Maar de resultaten laten ook zien dat de uitgaven per inwoner voor onderwijs vanaf 1000 inwoners weer dalen. Voor de uitgaven bij lokaal bestuur geldt eigenlijk precies het omgekeerde. Bij de kleinste gemeenten leidt een bevolkingstoename tot dalende uitgaven, maar vanaf ongeveer 2000 inwoners stijgen de uitgaven per inwoner juist weer heel hard.
Belangrijkste bevindingen?	Er zijn duidelijk <i>economies of scale</i> -effecten bij het innen van lokale belastingen en voor het organiseren van basisonderwijs en middelbaar onderwijs. Voor het organiseren van de lokale dagelijkse bestuur. De auteurs vinden dit een goed argument om eens goed te kijken naar de veelheid aan zeer kleine gemeenten (< 500 inwoners) in de regio.
Gebreken van het onderzoek	Er had ook naar andere indicatoren gekeken kunnen worden. Ook is het mij niet zo duidelijk waarom er precies naar onderwijs/zorgcentra gekeken wordt, terwijl dit in veel gemeenten helemaal niet plaatsvond voor de fusie. Hierdoor wordt de vergelijking soms wat krom.
Sterke punten van onderzoek	Juist omdat veel gemeenten ook zo klein zijn, kan het onderzoek potentieel tot veel nieuwe inzichten leiden die ook in andere, soortgelijke contexten kunnen worden toegepast.

26 - Fiche bronnen gemeentefusies: Teles, 2016		
Bron-informatie	Titel	<i>Local Government and the bailout: Reform singularities in Portugal</i>
	Auteurs	Filipe Teles
	Datum van publicatie	Zomer 2016
	Plek publicatie	<i>European Urban and Regional Studies</i>
Opzet van paper	Probleemstelling / onderzoeksvraag	...
	Relevantie onderzoek	Nagaan of de maatregelen die genomen zijn, deels ingegeven door verplichte hervormingen opgelegd door de EU en het IMF, geholpen hebben om op de langere termijn solide samenwerkingen teweeg te brengen.
	Onderzoeksdoel:	Vergelijkend, beschrijvend
Setting van de paper	Welke land(en)?	Portugal
	Welke gemeenten?	/
	Welke periode(s)?	Historische beschrijving van de ontwikkelingen vanaf jaren '50, maar nadruk op de periode tijdens en na de crisis van 2008.
Methodologie van paper	Type van analyse	Kwalitatief
	Type data	Geen
	Analysemethode	Desk research naar relevante literatuur en beleidsdocumenten
	Onderzoeksmethode	/
	Afhankelijke variabele	/
	Onafhank. variabelen	/
	Andere variabelen	/
	Hypothesen?	Niet genoemd - onderzoek focust sterk op beschrijven
Samenvatting bevindingen	Portugal kent een structuur waarbij twee grote bestuurslagen dominant zijn: gemeenten en nationale overheid. Daarom zijn de gemeenten in Portugal al relatief en is er volgens de auteur dus minder nood aan gemeentefusies. Volgens de auteur richten de gemeenten in Portugal zich juist meer op hervormingen door middel van intergemeentelijke samenwerkingen. Hierbij werken ze zowel horizontaal (samenwerking op beleidsterreinen met andere gemeenten) en verticaal (meer bevoegdheden naar regionale 'meso-overheden' zoals provincies). Beide ontwikkelingen zorgen ervoor dat het makkelijker wordt om beleid met anderen te coördineren en wellicht zelfs gebruik te maken van voordelen van economies of scale. Echter: het opzetten van deze zogeheten meso-overheden blijkt lastig: in het referendum van 1998 werd de creatie hiervan tegengehouden door de Portugese bevolking. Hierdoor blijven de gemeenten dus achter met een groot takenpakket, zonder veel mogelijkheden om dit consistent met anderen te coördineren. Dit leidde volgens de auteur tot een groot verschil in de manier waarop lokale overheden zich organiseerden en door wie bepaalde openbare taken of diensten worden uitgevoerd. Er zijn nog meer factoren die de bestuurlijke druk op lokale overheden vergroten. Tijdens de economische crisis ontving Portugal van het IMF en de EU een 'bailout package': een goedkope lening/schenking van geld, in ruil voor drastische bestuurlijke hervormingen in Portugal. Een onderdeel daarvan is het afschaffen van een groot deel van de zogeheten 'civil parishes': een quasi-bestuurlijke laag onder gemeenteniveau, die is ontstaan vanuit de oude parochiën en zwaar leunt op lokale groepsidentiteit.	

	De auteur stelt dat het afschaffen/verminderen van deze lokale <i>parishes</i>, alsmede het niet succesvol organiseren van een bestuurlijke meso-tussenlaag, de Portugese overheid dwongen tot het nemen van drastische maatregelen (bezuinigingen op overheidsuitgaven). Het feit dat de maatregelen horend bij het financiële pakket dat door de IMF en de EU worden opgelegd binnen een afzienbare tijd moesten worden uitgevoerd, leidde ertoe dat de Portugese overheid deze bestuurlijke hervormingen op hoge snelheid doorvoerde. Deze maatregelen zijn volgens de auteur echter niet altijd goed te verenigen met de bestuurlijke cultuur van Portugal. De richtlijnen die aan het reddingspakket worden gekoppeld vragen om een zekere mate van decentralisatie en intergemeentelijke samenwerking. De bestuurlijke cultuur is er echter één van centralisatie richting de nationale overheid. Tot slot stelt de auteur dat het bij de '<i>bailout-package</i>' aan concrete maatregelen ontbrak als het ging om het bewaken van efficiëntie en effectiviteit in lokaal beleid. Hierdoor werden er destijds te veel ad hoc-hervormingen doorgevoerd. Op dit moment is de Portugese regering nog bezig met het opstellen van nieuwe maatregelen, die meer nadruk geven aan de werkbaarheid van de maatregelen, met aandacht voor de daadwerkelijke evaluatie van het beleid en meer directe democratische controles.
Belangrijkste bevindingen?	Door historische ontwikkelingen is er een grote diversiteit ontstaan in de manier waarop en door wie openbare diensten precies worden uitgevoerd. Om verschillende redenen wordt er niet overgegaan tot gemeentefusie, maar de belangrijkste reden is dat de Portugese gemeenten gemiddeld genomen al relatief groot zijn. Dit vanwege hun uitgebreide takenpakket. Moeilijke geografie speelt hier mee (dunbevolkt, groot grondgebied, bergen). Door de eisen die gekoppeld waren aan IMF/EU-pakket van financiën tijdens de Financiële Crisis van 2008, zag Portugal zich gedwongen om bestuurlijke hervormingen snel door te voeren. Hierdoor zijn de uiteindelijke keuzes voor bestuurlijke hervormingen destijds te snel en te veel op <i>ad hoc</i>-basis genomen, wat leidde tot grote verschillen in de manier waarop en door wie lokaal het beleid werd uitgevoerd.
Gebreken van het onderzoek	Te sterke nadruk op historische ontwikkelingen: er wordt vrijwel geen gebruik gemaakt van cijfers in de paper om de claims te ondersteunen.
Sterke punten van onderzoek	De auteur ligt de vinger precies op de zere plek: er werd te weinig concreet invulling gegeven aan de manier waarop beleid en dienstverlening diende te worden uitgevoerd en te veel gefocust op algemene politiek aantrekkelijke doelstellingen (zoals 'algemene bezuinigingen op het bestuurlijk apparaat').

27 - Fiche bronnen gemeentefusies: Denters, e.a. 2014		
Bron-informatie	Titel	<i>Size and Local Democracy</i>
	Auteurs	Denters, Goldsmith, Ladner, Mouritzen, Rose.
	Datum van publicatie	2014
	Plek publicatie	Boek: Edward Elgar Publishing
Opzet van paper	Probleemstelling / onderzoeksvraag	Hoe heeft de bevolkingsgrootte (op gemeenteniveau) effect op de kwaliteit van de lokale politiek?
	Relevantie onderzoek	Belangrijk cross-nationaal onderzoek naar de relatie tussen grootte van de gemeente en lokale democratie: door deze onderzoeksopzet kunnen er makkelijker vergelijkingen worden getrokken tussen de landen onderling.
	Onderzoeksdoel:	Vergelijken van de effecten in de verschillende landen – wat zijn de trends? Verschillen in de landen, maar ook tussen deze landen?
Setting van de paper	Welke land(en)?	Nederland, Denemarken, Zwitserland, Noorwegen
	Welke gemeenten?	50 gemeenten per land, 30 inwoners per gemeente
	Welke periode(s)?	Datasets uit eerdere onderzoeken verschillen, maar de onderzoekers hebben zelf data-collectie (surveys) gedaan in 2000-2001 (zie pagina 49).
Methodologie van paper	Type van analyse	Kwantitatieve en kwalitatieve vergelijkende analyse
	Type data	Telefonisch of face-to-face interviews + ingevulde surveys
	Analysemethode	Multilevel analyse (MLA)
	Onderzoeksmethode	Surveys, interviews, data-analyse (van eerdere onderzoeken)
	Afhankelijke variabele	De 'kwaliteit' van de lokale democratie (breed gedefinieerd, gezien er ook in eerdere onderzoeken steeds naar verschillende elementen werd gekeken).
	Onafhank. variabelen	Grootte van de gemeente
	Andere variabelen	Individuele kenmerken: Geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, civiele status, wel/geen enige ouder, % van leven in gemeente gewoond, wel/geen huiseigenaar, wel/geen forens, wel/geen werk, wel/geen ambtenaar, mate van religieuze participatie
	Hypothesen?	Denters et al beschrijven 3 scenario's, waarbij het boek bedoeld is als exploratie van het 3 ^e scenario: 1. <i>Lovely Lilliput</i> – gemeentefusie is veelal negatief voor de kwaliteit van lokale democratie. 2. <i>Beautiful Brobdingnag</i> (klein figuur uit <i>Gulliver's Travels</i>) – gemeentefusie heeft vooral voordelen voor de kwaliteit van de lokale democratie. 3. <i>Size and democracy, a third alternative</i> – andere factoren kunnen bepalend zijn, de effecten van de bevolkingsgrootte op lokale politiek kunnen context-specifiek zijn en kunnen dus verschillen voor andere regio's of voor verschillende beleidsdomeinen.
Samenvatting bevindingen	In hun onderzoek kijken de auteurs naar verschillende elementen die met de 'kwaliteit' van de lokale democratie te maken hebben: - 'social embedness', of: In hoeverre worden de acties van burgers gestuurd door de sociale context en/of sociaalwenselijk gedrag? - o hoofdstuk 4 - De perceptie die de burgers hebben van de uitdagingen voor de lokale overheid	

	○ dreHoofdstuk 5 - Verzameling van individuele sociale factoren bij de burgers: ○ Hoofdstuk 6-9 - Verschillende vormen van politieke participatie (electoraal en niet-electoraal) ○ Hoofdstuk 10-12 Het idee is om al deze elementen gezamenlijk in te passen in het trechtermodel (figuur 1.2, zie p. 14) en zo tot meer algemene conclusies te komen over de kwaliteit van de lokale democratie. Maar eerst worden de effecten die bevolkingsgrootte op al deze elementen apart hebben, besproken. <u>Social embeddedness:</u> De auteurs verwachtten dat grotere gemeenten minder sociaal ‘embedded’ zouden zijn (<i>‘decline of society argument’</i>). Dit werd <u>deels bevestigd</u> in het onderzoek. De nuance: - In grotere gemeenten hebben mensen minder vaak contact met hun burens. - In grotere gemeenten was er inderdaad sprake van dat mensen zich minder bezighielden met vrijwilligerswerk en minder vaak lid waren van lokale verenigingen. Dit effect is echter al iets minder sterk dan het vorige effect. - De mate waarin burgers zich (subjectief) verbonden voelen met de gemeente neemt inderdaad af bij grotere gemeenten. - In drie van de vier landen (m.u.v. Denemarken) nam het sociaal vertrouwen bij burgers inderdaad af bij grotere gemeenten. <u>Perceptie van uitdagingen voor overheid:</u> De auteurs hadden verwacht dat in grotere gemeenten de burgers meer problemen voor de lokale overheid zouden zien. - Zwitserland werd niet ondervraagd, maar voor de andere drie landen werden significante directe en indirecte negatieve verbanden gevonden. - Zo zien burgers in grotere steden meer problemen etnische of sociale problemen, omdat daar meer verschillende sociale groepen samenleven. <u>Politieke interesse.</u> Hier verwachtten de auteurs dat in grotere steden de politieke interesse afneemt. - Alleen in Nederland werd een significant negatief effect hiervoor gevonden. In de andere 3 landen was dit verband afwezig. De data suggereert dus dat er in grotere steden niet noodzakelijk minder politieke interesse aanwezig is (bijvoorbeeld omdat er meer politieke expertise gebundeld is of dat de uitdagingen wellicht meer afwisselend zijn). <u>Politieke kennis</u> Hier controleerden de auteurs voor kennis over beleidsverantwoordelijkheden en over kandidaten/politieke instituties. De verwachting is dat in grotere steden deze kennis af zou nemen. - De auteurs vonden in geen van de vier landen een negatief effect. In Denemarken werd er zelfs een (hetzij klein) positief effect waargenomen. - In grotere gemeenten neemt de politiek kennis dus niet af. <u>Politieke competenties</u> Verzameling van twee indicatoren: de mate waarin de burger zich gekwalificeerd genoeg voelt om aan de lokale politiek deel te nemen en de mate waarin de burger zich geïnformeerd genoeg voelt om aan de lokale politieke deel te nemen. De auteurs verwachtten dat beiden zouden afnemen in grotere steden.
--	--

	- Er werd inderdaad gevonden dat in grotere steden deze twee zaken inderdaad afnemen. Dit geldt voor alle vier de landen. <u>Politiek vertrouwen:</u> Hierbij wordt er gekeken naar in welke mate burgers vertrouwen hebben in de integriteit, responsiviteit en competentie van de gekozen ambtenaren en politici. Hier hadden de auteurs geen sterke verwachtingen negatief of positief, gezien de literatuur hierover verdeeld is. - Ook dit onderzoek levert hier gemixte resultaten op. Slechts in twee landen (Zwitserland en Noorwegen) werden er directe en indirecte negatieve effecten van bevolkingsgrootte op het politiek vertrouwen gevonden. - Echter, in alle <u>vier</u> de landen werden er <u>indirect</u> negatieve effecten gevonden. Omdat bevolkingsgrootte het sociaal vertrouwen verlaagt en de hoeveelheid gepercipieerde problemen voor de lokale overheid verhoogt, heeft dit indirect ook een negatief effect op het politiek vertrouwen in Nederland & Denemarken <u>Tevredenheid met lokaal bestuur</u> Verwachting auteurs: deze neemt af in grotere steden. - In Denemarken, Nederland en Noorwegen was er inderdaad sprake van een negatief effect van bevolkingsgrootte op tevredenheid, maar hier is alleen sprake van via INDIRECTE effecten. Als men controleert voor bepaalde interveniërende zaken, verdwijnt deze relatie. <u>Kiesgedrag:</u> Verwachting auteurs; in grotere steden mensen minder betrokken en gaan dus MINDER snel naar de stembus om te stemmen. - Alleen in Nederland is er een sterk direct negatieve relatie waarneembaar. In de andere drie landen heeft de grootte van de gemeente dus niet zozeer een negatief effect op de mate waarin mensen <i>aangeven</i> te zullen gaan stemmen. - Als het gaat om de mate waarin mensen op <i>verschillende</i> politieke partijen stemmen: alleen in Zwitserland en Noorwegen nam het aantal stemmen op verschillende partijen toe bij grotere gemeenten. <u>Niet-electorale politieke participatie:</u> Hier werd er voor drie elementen getest: partij-activisme, gemeenschappelijke acties en contact met lokale bestuurders. Voor alle drie wordt een negatieve relatie met bevolkingsgrootte verwacht. - In drie van de vier landen nam partij-activisme inderdaad af in grotere steden (alleen in Zwitserland niet, wat te verklaren is vanuit de referendum-structuur). - Alleen in Noorwegen namen gemeenschappelijke acties sterk af in grotere gemeenten. In de andere drie landen is dit niet het geval (verklaarbaar vanuit het feit dat in grotere steden acties wellicht makkelijker te plannen zijn). - Er is een zeer sterk negatief effect merkbaar voor contact met lokale bestuurders: in alle vier de landen neemt dit sterk af naarmate de gemeente groter wordt. <u>Electoral politieke participatie in directe democratie (Zwitserland):</u> - Voor Zwitserland geldt dat in grotere steden men niet minder vaak deelneemt aan burgerreferenda dan in kleinere gemeenten.
Belangrijkste bevindingen?	De hoofdhypothese luidt dat grotere gemeenten slechter scoren op de zaken (indicatoren) die kwaliteit van de lokale politiek meten dan kleinere gemeenten. Zoals

	hierboven besproken wordt deze hypothese dus voor de meeste van deze zaken direct of indirect bevestigd.
Gebreken van het onderzoek	Case selectie: er wordt gekozen voor vier Noord-Europese landen die allemaal een relatief soortgelijke geografische ligging en politieke opzet hebben. Dit laatste punt is met name problematisch, gezien de onderzoekers juist focussen op de politieke effecten. Voor landen met een meer 'Zuid-Europese' bestuurlijke cultuur zullen de resultaten dus minder evident zijn. Verder wordt er ook bewust sterk gefocust op de effecten op de lokale democratie. Hoewel dit zeker goed aan bod komt en vanuit verschillende hoeken wordt benaderd, wordt er minder gekeken naar de meer puur economische overwegingen, zoals kostenefficiëntie. Er wordt ook gebruik gemaakt van oude datasets. Die zijn vaak in een andere tijdelijke politieke / bestuurlijke context verzameld.
Sterke punten van onderzoek	Veel verschillende elementen van het lokale politieke leven besproken.

28 - Fiche bronnen gemeentefusies: Callanan et al, 2014

Bron-informatie	Titel	<i>The Risks of Intuition: Size, Costs and Economies of Scale in Local Government</i>
	Auteurs	Callanan, M., Ronan, M. & Quinlivan, A.
	Datum van publicatie	2014
	Plek publicatie	<i>The Economic and Social Review, Vol. 45, No. 3, Autumn, 2014, pp. 371–403</i>
Opzet van paper	Probleemstelling / onderzoeksvraag	Deze paper kijkt naar twee zaken: 1. Bestaande theoretische debatten omtrent deze zaken en internationale ervaringen met fusies. 2. Het onderzoekt de relatie tussen uitgaven/service levels en omvang (bevolkingsgrootte) van Ierse lokale overheden.
	Relevantie onderzoek	Deze relatie is, voor zover bekend, hier voor het eerst onderzocht voor Ierland.
	Onderzoeksdoel:	Vergelijkend (theoretisch deel), beschrijvend (analytisch deel)
Setting van de paper	Welke land(en)?	Ierland
	Welke gemeenten?	Alle betrokken gemeenten in Ierland (32)
	Welke periode(s)?	Fusies 2014, maar data uit 2011 – 2014
Methodologie van paper	Type van analyse	Kwalitatief (deel 1) en kwantitatief (deel 2)
	Type data	Bevolkingsgrootte: 2011 volkstelling (data Ierse overheid) Uitgaven: lokale jaarrekeningen uit 2010 - 2013
	Analysemethode	/
	Onderzoeksmethode	Data-analyse
	Afhankelijke variabele	De efficiëntie van de lokale overheid, gemeten via: - uitgaven per inwoner - effectiviteit van gemeente (capaciteit om problemen op te lossen, gemeten a.d.h.v. 42 indicatoren die niet allemaal genoemd worden)
	Onafhank. variabelen	De grootte van de gemeente in bevolkingsomvang.
	Andere variabelen	Vooraf indicatoren voor service-level: - Huisaanbod - Overheadskosten - Waterverspilling door gemeente - Afwezigheid door staff
	Hypothesen?	De hypothese is dat de bovengenoemde indicatoren en dus variabelen negatief worden beïnvloed door een stijging in de bevolkingsgrootte.
Samenvatting bevindingen	<u>Deel I: Vergelijking internationale literatuur:</u> - De resultaten variëren heel erg als het gaat om de voordelen en nadelen van gemeentefusies (zoals ook blijkt uit Byrnes & Dollery 2002). - Volgens de auteur valt het in Ierland wel mee met de gemiddeld aantal inwoners per gemeente: Ierland kent sinds 2014 precies 31 lokale overheden, met elk gemiddeld 148.000 inwoners. Internationaal gezien is dit zeker groot. <u>Deel II: De Ierse case en de relatie bevolkingsgrootte vs. uitgaven en service level.</u> Volgens de auteurs blijken de volgende zaken uit de analyse voor de Ierse case: - Ierland kent gemiddeld genomen weinig, maar zeer grote 'city councils' of lokale overheden. - Doordat veel van de diensten die de gemeente aanbiedt vrij veel manuren kosten (arbeidsintensief), zijn de besparingen uit <i>economies of scale</i> na een fusie dus zeer beperkt.	

	- Sterker nog: nieuwe fusiegemeenten zullen aanvankelijk waarschijnlijk extra kosten maken, vanwege eenmalige investeringen en <i>diseconomies of scale</i>. - Met name in de gespecialiseerde diensten zullen economies of scale echt merkbaar zijn (zoals overheadskosten en financiële diensten van de overheid) - Overheidsdiensten kunnen op de lange termijn wellicht het beste worden verdeeld tussen de verschillende overheidsniveaus. Het is afhankelijk van de aard van de dienst, op welk niveau deze het beste functioneert. Dit kan zowel op sub-lokaal als lokaal, regionaal of zelfs nationaal niveau zijn. De auteurs raden aan om hiervoor in de toekomst meer solide analysemodellen te gebruiken, die steeds de aard van de dienst in het oog houden.
Belangrijkste bevindingen?	- Grootte van Ierse gemeenten is zeker niet klein internationaal gezien. - Economies of scale bij Ierse gemeenten vooral bij zekere gespecialiseerde diensten. - Meeste diensten kennen geen efficiëntievoordeel van fusie, omdat de diensten nogal arbeidsintensief zijn (en dit waarschijnlijk ook blijven na de fusie). - De meeste gemeenten zullen aanvankelijk waarschijnlijk een stijging in de uitgaven per inwoners zien, o.a. door eenmalige investeringen bij de fusie.
Gebreken van het onderzoek	Relatief kleine N; 34 kan worden gezien als een te beperkte test. Grotere steekproeven zijn echter lastig, gezien Ierland maar 34 'lokale overheden' kent. Verder: De auteurs kijken hier naar wat zij later 'primary local authorities' noemen (p. 389): dit zijn de overheden met de meeste lokale uitvoerende en dienstverlenende taken. Er zijn dus wel kleinere lokale overheden (zoals 'borough councils') maar die kennen slechts beperkte bevoegdheden. Dit geeft dus niet het hele plaatje. ECHTER: de auteurs vergelijken ook internationaal met bijvoorbeeld Frankrijk, dat duizenden zeer kleine gemeenten kent. Door die WEL als 'primary authority' aan te merken slaat de vergelijking dus volledig door in het 'voordeel' van landen als Engeland en Ierland. Tot slot: De auteurs geven eigenlijk geen informatie over welke manier de berekeningen worden uitgevoerd ; alleen over de variabelen en over de herkomst van de data. De berekeningen blijven hier dus achterwege en kunnen dus moeilijk worden geverifieerd.
Sterke punten van onderzoek	Er is een goede vergelijking van relevante internationale literatuur gemaakt.
	N.B.: Interessant punt op p. 375: Verwijzing naar de 'Tiebault-hypothese' van de jaren '50. Dit houdt in dat inwoners zelf kiezen waar ze willen wonen, en dat daarom gemeenten eerder met elkaar zullen concurreren (i.p.v. samenwerken).

29 - Fiche bronnen gemeentefusies: Blesse & Roesel, 2018		
Bron-informatie	Titel	Merging county administrations – cross-national evidence of fiscal and political effects
	Auteurs	Blesse, B., Roesel, F.
	Datum van publicatie	Oktober 2018
	Plek publicatie	LOCAL GOVERNMENT STUDIES
Opzet van paper	Probleemstelling / onderzoeksvraag	Wat zijn de fiscale / politieke effecten van gemeentefusies in twee verschillende settings (Oostenrijk en Duitsland)
	Relevantie onderzoek	Dit onderzoek focust, anders dan andere onderzoeken, op fusies tot bijzonder grote gemeenten.
	Onderzoeksdoel:	Vergelijkend onderzoek tussen Oostenrijk en Duitsland
Setting van de paper	Welke land(en)?	Duitsland en Oostenrijk
	Welke gemeenten?	Gemeenten in Sachsen-Anhalt (Duitsland) en Styria (Oostenr.)
	Welke periode(s)?	2013 (Oostenrijk), 2007 (Duitsland)
Methodologie van paper	Type van analyse	Kwantitatief
	Type data	Jaarlijkse data over uitgaven (verscheidene categorieën) en politieke effecten (zoals: lokale zetelverdelingen en opkomst bij de verkiezingen).
	Analysemethode	<i>Difference-in-Differences estimations</i> (D-i-D analyse)
	Onderzoeksmethode	Data-analyse, case-studies, vergelijkend
	Afhankelijke variabele	Uitgaven en politieke effecten
	Onafhank. variabelen	Grootte van de gemeente
	Andere variabelen	/
	Hypothesen?	Grotere gemeenten leidt tot negatieve politieke effecten. Grotere gemeenten leidt tot lagere uitgaven per inwoner.
Samenvatting bevindingen	Duitsland: Ruim 11.000 ‘Gemeinde’ (dorpen) en ongeveer 300 ‘Landkreise’ (regio’s). De Landkreisen hebben hier veruit de meeste beslissingsbevoegdheid en gaan over de meeste zaken die direct effect hebben op de burgers (zoals directe belastingen). Zij regelen de verdere aansturing van de kleinere dorpen als het gaat om de uitvoering van hen taken. Daar zijn de gemeenten dus autonome, <i>upper-level</i> overheden (Duitsland). Het bestuur van deze Landkreise wordt indirect gekozen. In Oostenrijk (93 <i>Bezirke</i>) zijn gemeenten juist gedecentraliseerde extensies van de centrale overheid. Het bestuur van deze Bezirke wordt steeds aangewezen door de overheid en dus <i>niet</i> (in)direct gekozen. Gemiddeld genomen zijn de besturen ook veel kleiner dan in Duitsland, ook omdat ze minder administratieve taken overnemen. Resultaten: Fiscale effecten: De onderzoekers vinden geen significante kostenreducties bij de Duitse cases: sterker nog, de huurkosten stegen omdat de gemeenten meer kantoren nodig hebben. Ook is er in Duitsland geen significante reductie in personeel waar te nemen na de fusies. Ook in Oostenrijk is er geen significante reductie in de uitgaven of in het personeelsbestand. Voor beide cases geldt dat dit ook na enkele jaren nog steeds niet het geval is. Resultaten: Politieke effecten: In Duitsland is er een sterke reductie in het aantal gemeenteraadsleden na de fusies (in Oostenrijk niet, want die worden niet gekozen). De onderzoekers menen dat dit tot negatieve politieke effecten leidt en testen daarom drie hypothesen: 1) Grotere gemeenten = minder opkomst bij lokale verkiezingen 2) Grotere gemeenten = meer stemmen op (lokale) rechts-populistische partijen	

	3) Grotere gemeenten = meer stemmen op niet-gelieerde kandidaten (geen partij) Uit de resultaten blijkt dat er in Sachsen-Anholt inderdaad tot wel 4,3% minder mensen gingen stemmen in fusiegemeenten dan in gemeenten die niet waren gefuseerd. Ook nam daar het aantal stemmen op rechts-populisten in fusiegemeenten toe. In Oostenrijk kan er niet naar opkomst bij lokale verkiezingen worden gekeken, gezien er immers geen lokale verkiezingen zijn. Wel duiden de cijfers op een lagere opkomst in fusiegemeenten bij verkiezingen voor het landelijke parlement, maar gezien in Oostenrijk deze niveaus traditioneel gezien erg gescheiden blijven verbinden de onderzoekers hier geen conclusies aan.
Belangrijkste bevindingen?	Hoewel de Oostenrijkse gemeenten (<i>Bezirke</i>) en de Duitse gemeenten (<i>Landkreise</i>) verschillen qua mate van autonomie en beschikbare instituties, zijn er veel volgens de auteurs veel resultaten gelijk. In beide cases vinden ze géén bewijs voor kostenbesparingen per inwoner of voor personeelsvermindering. Wel vonden de auteurs bewijs voor lagere verkiezingsopkomsten en een stijging van stemmen voor rechts-populistische partijen. Gezien dit feit zijn de auteurs van mening dat de politieke kosten zeker niet opwegen tegen mogelijke minimale financiële winsten die later geboekt zouden kunnen worden.
Gebreken van het onderzoek	Politieke effecten (lagere opkomst) kan ook komen door andere politieke factoren. Het is m.i. onterecht dat de auteurs hier geen rekening mee houden (lees: hier niet voor controleren door op langere termijn te toetsen).
Sterke punten van onderzoek	/

30 - Fiche bronnen gemeentefusies: Roesel, 2017		
Bron-informatie	Titel	<i>Do mergers of large local governments reduce expenditures? – Evidence from Germany using the synthetic control method</i>
	Auteurs	Roesel, Felix
	Datum van publicatie	2017
	Plek publicatie	<i>European Journal of Political Economy</i>
Opzet van paper	Probleemstelling / onderzoeksvraag	Verlagen grotere gemeenten (met een veelheid aan diensten) hun kosten per inwoner door een fusie aan te gaan?
	Relevantie onderzoek	De Duitse deelstaten zijn onderverdeeld in districten (Kreise) en dorpen (Gemeinde). Het zijn vooral de Gemeinde die fuseren, maar fusies tussen de districten zijn vrij zeldzaam. Daarom focust de onderzoeker er hier juist op. Het interessante is hier dat de Kreise juist meer taken hebben, waardoor de fusie meer complex wordt. Vandaar de vraag of daar de kosten ook dalen.
	Onderzoeksdoel:	Beschrijven, vergelijken, case-analyse voor deelstaat Saksen
Setting van de paper	Welke land(en)?	Duitsland, deelstaat Saksen
	Welke gemeenten?	De districten in de deelstaat Saksen
	Welke periode(s)?	2008
Methodologie van paper	Type van analyse	Kwantitatief
	Type data	Data over uitgaven en over verkiezingen, werkloosheid, BNP en bevolkingsomvang (van Bureau voor Statistiek)
	Analysemethode	D-I-D-analyse voor de politieke effecten Synthetisch controle model voor de economische effecten
	Onderzoeksmethode	Data-analyse
	Afhankelijke variabele	Uitgaven per inwoner
	Onafhank. variabelen	Bevolkingsomvang
	Andere variabelen	- Uitgaven voor gemeentelijke administratie - Uitgaven voor sociale zekerheid - Uitgaven voor onderwijs - Uitgaven voor economische ontwikkelingen, openbaar vervoer en milieu-onderhoud.
	Hypothesen?	- Kosten per inwoner gaan omlaag in een grotere gemeente. - Mensen zullen lokaal eerder rechts-populistisch stemmen in een grotere gemeente. - Mensen zullen minder vaak gaan stemmen bij lokale verkiezingen in een grotere gemeente.
Samenvatting bevindingen	De Duitse deelstaten zijn onderverdeeld in districten (Kreise) en dorpen (Gemeinde). Het zijn vooral de Gemeinde die fuseren, maar fusies tussen de districten zijn vrij zeldzaam. Daarom focust de onderzoeker er hier juist op. Hij kijkt naar zowel de politieke effecten als de economische effecten van de hervormingen.	
	Economische effecten van fusie in Saksen: 1. De auteur vindt er geen bewijs van dat de uitgaven per inwoner na een fusie dalen. 2. Met name voor de kosten in algemene administratie (= overheadskosten) en milieubeheer lijkt er na de fusie sprake van een negatieve trendbreuk: de kosten in die sectoren daalden voor de fusie, maar namen na de fusie juist weer toe.	

	3. Alleen in de kosten voor onderwijs lijkt er zich een daling voor te doen na de fusie, maar die daling was al geruime tijd voor de fusie ingezet en lijkt dus meer onderdeel te zijn van een trend als gevolg van langdurige bezuinigingen. Politieke effecten van fusie in Saksen: 1. Het aantal gemeenteraadskandidaten neemt sterk af (van 1,0 naar 0,7 kandidaat per 1000 inwoners). (= mogelijke verklaring voor lagere opkomst) 2. In fusiegemeenten is een significante daling in opkomst bij lokale verkiezingen: 3% daling. 3. Ook is er een sterke stijging van het mensen dat op rechts-populistische partijen stemt (= significant hoger dan in andere gemeenten). De auteur verklaart dit doordat grotere fusies aantoonbaar leiden tot verminderd gevoel van identiteit.
Belangrijkste bevindingen?	- De uitgaven per inwoner gaan in fusiegemeenten in Saksen NIET omlaag. - Het opkomstpercentage bij lokale verkiezingen gaat omlaag na fusie. - Het aantal stemmen voor rechts-populisten gaat omhoog na fusie.
Gebreken van het onderzoek	Ik ben nog niet volledig overtuigd van het argument dat een stem voor rechts-populisme noodzakelijk te maken heeft met de negatieve gevolgen van fusie. Ik vind het goed dat de auteur in dit verband verwijst naar de negatieve gevolgen van identiteit die een fusie kan brengen, maar m.i. spelen lokale factoren en individuele factoren (e.g. overtuigingskracht van politici) te sterk een rol bij de lokale verkiezingen.
Sterke punten van onderzoek	Om te controleren voor externe factoren (zoals de bevolkingstoename door de vluchtelingencrisis in Duitsland), vergelijkt de auteur steeds de resultaten uit de districten met het gemiddeld van de gehele deelstaat. Hiermee is de auteur zeker dat de fusiegemeenten niet toevallige <i>outliers</i> zijn als het gaat om extra uitgaven i.v.m. het aantal vluchtelingen dat zij opnemen.

31 - Fiche bronnen gemeentefusies: Ferraresi, e.a. 2017

Bron-informatie	Titel	Does intermunicipal cooperation promote efficiency gains? Evidence from Italian municipal unions
	Auteurs	Ferraresi, Migali, Rizzo
	Datum van publicatie	Juni 2017
	Plek publicatie	<i>Journal of Regional Science</i>
Opzet van paper	Probleemstelling / onderzoeksvraag	Zijn gemeenten door intergemeentelijke samenwerking efficiënter in het verlenen van hun diensten?
	Relevantie onderzoek	Hoewel fusies veel worden onderzocht op (in)efficiëntie, geldt dit in mindere mate voor intergemeentelijke samenwerking. Daarom wordt dit hier onderzocht.
	Onderzoeksdoel:	Analyserend
Setting van de paper	Welke land(en)?	Italië
	Welke gemeenten?	Alle 348 gemeenten in de provincie Emilia-Romagna
	Welke periode(s)?	2001 – 2011
Methodologie van paper	Type van analyse	Longitudinaal, vergelijkend tussen fusies en niet-fusies
	Type data	1) Financiële data over gemeente 2) Demografie van gemeente (bevolkingsomvang, leeftijd, geslacht, aantal kinderen) 3) Info over output gemeente (zoals afvalverzameling)
	Analysemethode	Kwantitatief
	Onderzoeksmethode	Data-analyse
	Afhankelijke variabele	Gemeentelijke uitgaven per inwoner
	Onafhank. variabelen	Wel/niet deelname aan de IGS
	Andere variabelen	Bevolkingsomvang, grootte oppervlak van de gemeente, % van de bevolking dat belasting betaalt, gemiddeld belastbaar inkomen van de inwoners en of wel/geen lokale verkiezingen waren in dat betreffende jaar.
	Hypothesen?	1) Als gemeenten deelnemen aan de IGS, zullen hun uitgaven dalen door een toename van de efficiëntie. 2) Als de uitgaven voor dienstverlening dalen, gaat dat ten koste van de kwaliteit van de dienstverlening.
Samenvatting bevindingen	In Italië wordt er gewerkt met zogeheten ‘<i>municipal unions</i>’: intergemeentelijke samenwerkingen op (zo goed als) alle terreinen. Tot wel 9 gemeenten nemen aan deze IGS-sen deel in Emilia-Romagna. De auteurs vinden dat voor gemeenten die deelnemen aan een IGS, hun kosten inderdaad dalen: met 6,5% gemiddeld. Dit effect blijft consistent voor een overgroot deel van de gemeenten, en dit over enkele jaren na het toetreden van de gemeente tot de IGS. De auteurs doen een aantal checks om de resultaten te staven. Ze kijken naar de IGS in een andere Italiaanse regio (Toscane), maar vinden daar soortgelijke resultaten. Ook daar dalen de kosten per inwoner – alleen dan met 3,5% gemiddeld. Ook controleren de auteurs voor homogeniteit in de gemeenten (door een selectie te maken van een aantal gemeenten die veel op elkaar lijken qua uitgaven, grootte, bestuurlijke structuur, etc.). Hierbij vinden de auteurs een soortgelijke daling van de kosten: 7%.	

	Ook controleerden de auteurs voor omgekeerde causaliteit, dus of de relatie tussen uitgaven en wel/niet deelname niet veroorzaakt werd door een omgekeerd effect. Volgens de auteurs blijft bij het omdraaien van de onafhankelijke en afhankelijke variabelen het effect niet constant en is deze bovendien niet significant. Als het gaat om de output van de gemeente (dus de kwaliteit van de dienstverlening), stellen de auteurs vast dat er geen significante daling is in de kwaliteit van de dienstverlening, ondanks de daling van de uitgaven. Dit doen ze door (net als Allers en Geertsema, 2016) te kijken naar een combinatie van drie factoren: 1) Aantal geboortes per inwoner 2) Totaal aan migratie naar de gemeente 3) De grootte van de klassen op basisscholen De auteurs vinden geen negatieve gevolgen van de deelname aan de IGS voor de kwaliteit van de dienstverlening: het verschil in kwaliteit tussen wel of geen deelname aan IGS is steeds niet significant.
Belangrijkste bevindingen?	IGS levert de gemeenten in Italië inderdaad wat op: gemiddeld gaan de uitgaven per inwoner met 5% omlaag als ze hun dienstverlening via een IGS laten lopen, zonder dat de kwaliteit van de dienstverlening er merkbaar op achteruit gaat. Dit effect blijft ook over langere tijd (tot 6 jaar na de start) consistent aanwezig.
Gebreken van het onderzoek	Er wordt minder aandacht besteed aan het verschil tussen de verschillende soorten IGS-sen en bijhorende diensten. Ik kan me zo voorstellen dat er interessante verschillen kunnen zitten in de kostenbesparingen tussen verschillende soorten dienstverlening.
Sterke punten van onderzoek	Er wordt voor vrij veel elementen gecontroleerd: zelfs door te vergelijken met een hele andere regio. Ondanks dit blijft het model robuust (het effect blijft dus bestaan, ook in de andere situaties).

32 - Fiche bronnen gemeentefusies: Fritz & Feld, 2015

Bron-informatie	Titel	<i>The Political Economy of Municipal Amalgamation. Evidence of Common Pool Effects and Local Public Debt</i>
	Auteurs	Fritz, Feld
	Datum van publicatie	December 2015
	Plek publicatie	CESIFO WORKING PAPER NO. 5676
Opzet van paper	Probleemstelling / onderzoeksvraag	In hoeverre hebben gemeenten profijt van common pool resources na een gemeentefusie?
	Relevantie onderzoek	Het onderzoek kijkt naar fusies uit de jaren '70 en biedt dus een langetermijnvisie.
	Onderzoeksdoel:	Longitudinaal, vergelijkend tussen wel/niet fusiegemeenten
Setting van de paper	Welke land(en)?	Duitsland: Baden-Württemberg
	Welke gemeenten?	/
	Welke periode(s)?	Jaren '70 (analyse t/m 1988)
Methodologie van paper	Type van analyse	Kwantitatief
	Type data	Data van fusie- en niet-fusiegemeenten van 1964 – 1988. Data van het officiële online systeem van het bureau voor statistiek van Baden-Württemberg.
	Analysemethode	D-I-D regressies.
	Onderzoeksmethode	Data-analyse
	Afhankelijke variabele	Mate van voordeel die de gemeente haalt uit het ontstaan van de common pool effects.
	Onafhank. variabelen	Wel/geen fusie
	Andere variabelen	/
	Hypothesen?	Hypothese 1: Gebruik van common pool-resources gebeurt vooral onder kleinere deelnemende gemeenten en gebeurt meer als er meer gemeenten aan deelnemen. Hypothese 2: Gebruik van common pool-resources vindt meer plaats in de gemeenten waarin meer aan 'logrolling' wordt gedaan (= het uitwisselen van stemmen tussen verschillende politieke partijen)
Samenvatting bevindingen	Volgens de auteur ontstaan er bij fusies vaak 'common pool effects' (CPE). Dit zijn schaalvoordelen of <i>economies of scale</i> die het toestaan om gezamenlijk fondsen of financiën te creëren voor gezamenlijke projecten. Er zijn meerdere oorzaken voor het ontstaan/creëren van deze CPE: 1. Aantal van deelnemende gemeenten. Uit de data blijkt inderdaad dat als er meer gemeenten deelnemen, er meer gebruik gemaakt wordt van de common pool voordelen. 2. De grootte van de gemeenten die aan de fusie deelnemen. Uit de data blijkt dat relatief kleinere gemeenten eerder profijt zullen hebben van de financiële voordelen van CPE dan relatief grotere gemeenten. Dit heeft volgens de auteur te maken met het feit dat kleinere gemeenten vaker met schulden zitten en relatief veel 'last' hebben van de hoge kosten van arbeidsintensieve dienstverlening. 3. Gedwongen versus vrijwillige fusies. In vrijwillige fusies zijn de voordelen groter, omdat men dan vaak zelf de fusiepartners kiest en rekening houdt met financiële staat van de partner(s).	

	4. Of het om een gelijkwaardige fusie of een ‘annexatie’ gaat (= klein + grote gemeente). Uit de data volgt dat bij een annexatie vooral de kleinere gemeente er vaker economisch voordeel uit zal halen als het gaat om CPE na gemeentefusies. Een belangrijk gevolg van het ontstaan van deze CPE, is dat in de gemeenten die deelnamen aan de gemeentefusies, de <u>schuld per inwoner drastisch daalde</u>. Dit effect trad met name op voor de kleinere gemeenten, of gemeenten die vrijwillig fuseerden, of die fuseerden met grotere partners OF die fuseerden met veel partners tegelijkertijd. <u>Politieke effecten van de fusies:</u> Opvallend is dat in fusiegemeenten er een mindere mate van ‘logrolling’ lijkt te zijn na de fusie. Anders gezegd: voor de fusie stemden mensen meer consistent op kandidaten voor de gemeenteraad, die zich actief inzetten om specifieke voordelen voor de bevolking te behalen. De reden dat dit na een fusie minder het geval is, is volgens de auteur dat na de fusie er minder sprake is van lokale identiteit. Dit zou ertoe voeren dat burgers zich minder snel aangesproken voelen door politici die nadrukkelijk inspelen op het verbeteren van de leefomstandigheden van de lokale kiezers. Verder bleek uit een vergelijking tussen fusiegemeenten en niet-fusiegemeenten dat er in fusiegemeenten een significant lagere opkomst voor lokale verkiezingen is.
Belangrijkste bevindingen?	Gemeenten zullen meer profijt hebben van common pool-voordelen na een fusie, als: 1) Het een fusie betreft met veel partners. 2) Het een fusie betreft met grote of kleine gemeenten. 3) Het een vrijwillige fusie betreft (met een financieel sterke partner) 4) Het een fusie betreft met een partner die relatief gezien veel groter is dan de kleinere gemeente.
Gebreken van het onderzoek	Met name het onderdeel over ‘logrolling’ is lastig te kaderen binnen het bredere onderzoek. De relatie tussen de common pool resources en het logrollen is impliciet in plaats van expliciet – de auteur gaat ervan uit dat het met common pool resources moeilijker is om ‘politieke favours’ te verlenen aan mensen die beloven op jou te gaan stemmen bij de verkiezingen. De relatie tussen logrolling en grotere gemeenten vind ik zelf logischer: als er meer kiezers zijn en meer raadsleden, wordt het lastiger om stemmen uit te wisselen voor politieke ‘favours’.
Sterke punten van onderzoek	Wat ik sterk vindt is dat de auteur nadrukkelijk onderzoek doet naar lange-termijn effecten. Door naar meerdere verkiezingsperiodes te kijken kan hij verschillende politieke en economische verschillen aanduiden.

33 - Fiche bronnen gemeentefusies: Tavares, 2018

Bron-informatie	Titel	<i>Municipal Amalgamations and their effects: a literature Review</i>
	Auteurs	Tavares, A.
	Datum van publicatie	2018
	Plek publicatie	<i>MISCELLANEA GEOGRAPHICA – Regional Studies on Development, Vol. 22, No. 1, 2018</i>
Opzet van paper	Probleemstelling / onderzoeksvraag	Wat zijn de belangrijkste trends in de onderzoeken die naar gemeentefusies worden gedaan in verscheidene EU landen?
	Relevantie onderzoek	Het onderzoek biedt een synthese van verschillende onderzoeken die in de afgelopen 20 jaar zijn uitgevoerd naar gemeentefusies in het bijzonder.
	Onderzoeksdoel:	Vergelijkend tussen landen, maar ook tussen auteurs.
Setting van de paper	Welke land(en)?	EU
	Welke gemeenten?	/
	Welke periode(s)?	1997 - 2017
Methodologie van paper	Type van analyse	Kwalitatief – literature review
	Type data	Literatuur van andere auteurs
	Analysemethode	
	Onderzoeksmethode	Literatuur-review (via Web of Science & SCOPUS)
	Afhankelijke variabele	/
	Onafhank. variabelen	/
	Andere variabelen	/
	Hypothesen?	/
Samenvatting bevindingen	Het artikel biedt een synthese van verschillende empirische literatuur over gemeentefusies van de afgelopen 20 jaar. De auteur verdeelt de literatuur in drie aparte categorieën: economische efficiëntie + kostenbesparingen (1), bestuurlijke elementen (2), democratische gevolgen (3). Dit is een overzicht van de auteur zijn bevindingen: Kostenoverwegingen: - Er wordt vaak gebruikt gemaakt van beloftes van kostenverlaging om fusies te rechtvaardigen. - De meningen verschillen of dat men juist moet decentraliseren (Tiebout) of centraliseren (Oates) om de optimale kostenbesparingen te behalen. Democratische overwegingen: - Er zijn twee hoofdredenen waarom burgers minder participeren na een fusie: - o OF het is omdat gemeenteraadsleden verder van de burger afstaan en minder goed te bereiken zijn / contact met de burger minder wordt. - o OF het heeft te maken met het feit dat na een fusie er een daling is het sociaal vertrouwen (en daarmee ook politiek vertrouwen). De auteur keek naar 52 publicaties in totaal: - Als het gaat om artikelen die de auteur bekijkt (alleen empirische studies, geen puur theorievorming), komen de volgende Europese landen het meest voor: Denemarken (14 artikelen), Zweden (4), Nederland (3). - Relatief veel studies stammen uit de periode van 2010 – 2017. - De auteur is van mening dat men name de studies over de fusies in Denemarken erg ambitieus en solide uitgevoerd zijn (mede vanwege de omvang van de fusie-operatie).	

	- Veel artikelen gebruiken een vorm van Difference-in-Differences analyse (14 artikelen), of een vorm van kwantitatieve regressie (18), terwijl de rest gebruik maakt van panels, surveys, financiële beschrijvingen of een combinatie van kwalitatief + kwantitatief. Elementen die vaak terugkeren in deze artikelen: 1. Economische elementen: Volgens de auteur tonen deze studies veelal aan de beloften die beleidsmakers en politici omtrent kostenbesparingen die bij de fusies zouden optreden, niet kunnen waarmaken. De meeste studies vinden dan ook weinig bewijs voor lagere kosten voor dienstverlening of algemene administratieve processen na de fusie. - <i>Economies of Scale</i> (bevolkingsgrootte als <i>catalyst</i> voor efficiëntie) - o Hier zit waarschijnlijk het sterkste verschil tussen de auteurs. In Nederland wordt er consistent weinig bewijs gevonden voor efficiëntievoordelen door <i>economies of scale</i> (Allers & Geertsema / Bikker & Van der Linde), terwijl dit in Duitsland soms wel gebeurt (Blesse en Baskaran) (mogelijk vanwege het feit dat men daar zelf de fusiepartner mag kiezen?), maar soms ook weer niet (Roesel). - o In Zweden werden er verlaagde kosten gevonden (Hanes). - o Terwijl in Denemarken soms wel (Blom-Hansen 2014; focus op administratieve uitgaven) en soms niet (Blom-Hansen 2016; focus op verschillende soorten diensten) bewijs wordt gevonden voor kostenverlagingen bij gemeenten die groeiden door fusies. - Common Pool effects - o Sommige auteurs focussen hierop, en vinden soms sterke bewijzen ten faveure van de fusies (bijv. in Polen: Swianiewicz, 2018), terwijl sommige auteurs erop wijzen dat dit per gemeente sterk kan verschillen (Finland; Saarimaa and Tukiainen, 2015) - Percepties van burgers (financiën): - o De auteur is hier het minst over te spreken, gezien de sterke methodologische beperkingen van veel van deze studies. 2. Bestuurlijke elementen: - Financieel management: - o Als het gaat om het fiscale plaatje (schulden etc.) vindt men vooral negatieve gevolgen van fusie in Denemarken (Hansen et al, 2014), terwijl in Nederland juist werd gevonden dat de rentes op leningen voor de overheid juist NIET omhooggingen na fusie (Allers en van Ommeren, 2016). - Kwaliteit van de dienstverlening: - o Meerdere auteurs geven aan geen bewijs te vinden lagere kwaliteit van dienstverlening na fusie. Zowel in Nederland (Allers & Geertsema), als in Denemarken (Krötzel e.a., 2017) en in Israël (Reingewertz 2012) wordt er geen daling van kwaliteit gevonden. - o In Zwitserland (Steiner & Kaiser, 2017) vindt men zelfs verbetering in de kwaliteit van dienstverlening na de fusies, alsmede in sommige dienstsectoren van gevallen in Denemarken (Foged 2016). - Percepties van de burgers (bestuurlijk): 3. Democratische gevolgen: - Veel auteurs stippen aan dat er negatieve gevolgen zijn van fusies, als het gaat om lokale democratie (Lassen en Serritzlew; Kjaer e.a.; Roesel; Denter et. al). Er worden daar meerdere directe en indirecte relaties aangewezen tussen de grootte van de gemeente en de volgende zaken:
--	--

	○ verlies van gevoel voor identiteit, verlies van sociaal of politiek vertrouwen, lagere opkomst bij verkiezingen, minder kandidaten voor de gemeenteraad of meer stemmen voor rechts-populistische partijen. - Uitzondering zijn Steiner en Kaiser (2017), die in Zwitserland GEEN data vinden voor een negatieve relatie tussen gemeentefusie en lokale democratie.
De belangrijkste bevindingen	De literatuur focust op drie kernelementen: economische efficiëntie + kostenbesparingen (1), management/bestuurlijke veranderingen (2), democratische gevolgen (3). Er zijn zekere overeenkomsten internationaal gezien, ongeacht van bestuurlijke context: 1) Kostenbesparingen zijn vooral gelimiteerd tot algemene administratieve uitgaven. 2) Er is weinig verschil in kwaliteit van de dienstverlening tussen voor/na fusie of wel/geen fusies. 3) Voornamelijk negatieve gevolgen voor lokale democratie.
Gebreken van het onderzoek	Het onderzoek gebruikt niet alle teksten die ikzelf ben tegengekomen. Ook worden er vergelijkingen getrokken met teksten over Brazilië, Japan, Africa, etc.: die zijn niet altijd relevant, gezien de sterk verschillende bestuurlijke context.
Sterke punten van onderzoek	Goede insteek om de belangrijkste overeenkomsten in die categorieën in te delen – ikzelf heb soortgelijke indelingen gemaakt.

34 - Fiche bronnen gemeentefusies: (Welling) Hansen et al, 2014		
Bron-informatie	Titel	<i>Do municipal mergers improve fiscal outcomes?</i>
	Auteurs	Hansen, Houlberg, Pedersen
	Datum van publicatie	2014
	Plek publicatie	<i>Scandinavian Political Studies</i> , 37(2), 196 -214
Opzet van paper	Probleemstelling / onderzoeksvraag	Zorgen gemeentefusie voor verbeteringen in fiscale situaties van de gemeenten?
	Relevantie onderzoek	In de meeste onderzoeken wordt er te veel naar budget gekeken: dit onderzoek focust meer op puur fiscale elementen zoals schulden, liquide middelen en de balans tussen uitgaven en inkomsten
	Onderzoeksdoel	Vergelijkende analyse
Setting van de paper	Welke land(en)?	Denemarken
	Welke gemeenten?	Alle gemeenten die bij de fusies betrokken waren
	Welke periode(s)?	2003 – 2011, fusies van 2007
Methodologie van paper	Type van analyse	Kwantitatief
	Type data	Administratieve data van gemeenten uit 2003 – 2011
	Analysemethode	D-i-D-analyse + regressieanalyse
	Onderzoeksmethode	Data-analyse
	Afhankelijke variabele	Fiscale management van de gemeenten, bestaande uit: 1. Gebudgetteerde operationele kosten gemeente (vooraf) 2. Uiteindelijke operationele kosten gemeente (achteraf) 3. Liquide middelen 4. Schulden
	Onafhank. variabelen	Wel/geen fusie in de gemeenten
	Andere variabelen	/
	Hypothesen?	De fiscale situatie van de gefuseerde gemeenten neemt relatief gezien toe, in vergelijking tot niet-fusiegemeenten.
Samenvatting bevindingen	Zoals benoemd verdelen de auteurs de afhankelijke variabele fiscaal management van de gemeente op in meerdere indicatoren: 1. Gebudgetteerde operationele kosten gemeente (vooraf) 2. Uiteindelijke operationele kosten gemeente (achteraf) 3. Liquide middelen 4. Schulden Opvallend aan de resultaten is dat voor alle vier deze categorieën, fusiegemeenten en niet-fusiegemeenten dezelfde trends volgen voor en na de fusie. Echter voor elke categorie geldt ook dat er aanvankelijk een vrij groot verschil was tussen fusies en niet-fusies. Voor categorieën 1,2 en 3 was dit aanvankelijk in het voordeel van de niet-fusiegemeenten. Na de fusies, zien we echter dat voor elke categorie (m.u.v. categorie 4, schulden) dit verschil na de fusies volledig gelijkgetrokken werd. Categorie 1 (gebudgetteerde kosten) nam na de fusie licht toe, net als in gemeenten zonder fusie. Echter: het aanvankelijke verschil tussen fusiegemeenten en niet-fusies is compleet weggenomen. Dit duidt erop dat in deze categorie, de fusiegemeenten het relatief gezien beduidend beter deden dan voor de fusie. Categorie 2 (uiteindelijke kosten) nam na de fusies sterk toe, wederom net als bij de niet-fusiegemeenten. Ook hier zien we het verschil dat er voor de fusies (tussen fusies en niet-fusies) richting het einde van de analyse helemaal verdwijnen.	

	Categorie 3 (liquide middelen) nam na de fusies sterk af, ook hier net als bij de niet-fusiegemeenten. Ook hier deden niet-fusiegemeenten het aanvankelijk beduidend beter dan fusiegemeenten, maar doen ze het na de fusie bijna net zo goed als de gemeenten die niet fuseerden. Categorie 4 (schulden) nam na de fusies sterk toe. Aanvankelijk steeg dit bij niet-fusiegemeenten veel minder snel, maar na ongeveer 4 jaar is dit weer praktisch gelijkgetrokken. Het initiële verschil is waarschijnlijk te verklaren doordat fusiegemeenten direct na de fusie veel investigeren in hun nieuwe bestuurlijke organisatie moeten steken en daarom nieuwe schulden aangaan.
Belangrijkste bevindingen?	In deze gevallen blijkt dat er in de fusiegemeenten beduidend beter wordt gescoord dan niet-fusiegemeenten als het gaat om de gebudgetteerde kosten, uiteindelijke kosten en de beschikbaarheid van liquide middelen. De fusies leveren in deze gevallen dus zeker een verbetering van de fiscale situatie op. Alleen waar het gaat om (lange-termijn) schulden, vinden we in de resultaten geen significant verschil tussen fusie en niet-fusie.
Gebreken van het onderzoek	Ik zie i.i.g. geen grote gebreken van dit onderzoek.
Sterke punten van onderzoek	Wat ik sterk vind, is dat de onderzoekers een goede manier hebben gevonden om de fiscale staat van de gemeente te meten.

35 - Fiche bronnen gemeentefusies: Allers & van Ommeren, 2016		
Bron-informatie	Titel	<i>Intermunicipal cooperation, municipal amalgamation and the price of credit</i>
	Auteurs	Maarten Allers & Bernard van Ommeren
	Datum van publicatie	2016
	Plek publicatie	<i>Local Government Studies</i>
Opzet van paper	Probleemstelling / onderzoeksvraag	Waarom betalen intergemeentelijke samenwerkingen hogere belastingtarieven dan gemeenten?
	Relevantie onderzoek	Er wordt gekeken naar iets waar eigenlijk zelden naar gekeken wordt in relatie tussen fusies: de rentes op leningen die door de bank verstrekt worden. Het idee is om inzichtelijk te maken waar nu precies het verschil vandaan komt, als het gaat om
	Onderzoeksdoel	Vergelijkend onderzoek tussen IGS/fusie/niet-fusies
Setting van de paper	Welke land(en)?	Nederland
	Welke gemeenten?	?
	Welke periode(s)?	?
Methodologie van paper	Type van analyse	Regressieanalyse
	Type data	Data uit 1997-2013 (database van de bank) en surveydata (afgenomen bij meerdere IGS-sen).
	Analysemethode	
	Onderzoeksmethode	Data-analyse + elite-interviews bij de bank + surveys bij de IGS
	Afhankelijke variabele	De rente die op leningen bij de bank wordt betaald.
	Onafhank. variabelen	Wel fusie / geen fusie IGS / Fusie IGS / geen fusie
	Andere variabelen	Dummy-variabelen: - Wel / geen fusie in het jaar van de lening of 3 jaar voordat de lening werd afgesloten. - Wel / geen fusie in 4 – 8 jaar voordat de lening werd afgesloten.
	Hypothesen?	H1: Een IGS betaalt hogere rentes dan gemeenten op dezelfde soort leningen (doordat er minder toezicht is vanuit politiek op de gemaakte kosten). H2: Publieke bedrijven (dus ook IGS) betalen <i>geen</i> hogere rentes dan gemeenten op dezelfde soort leningen (omdat in theorie het risico voor de bank gelijk is). H3: De voordelen van extra onderhandelen over de rentes bij de bank zijn voor een IGS groter dan (mogelijke) nadelen. H4: De rente die een IGS betaalt gaat omhoog bij het aantal gemeenten dat de IGS deelneemt (vanwege het feit dat de verantwoordelijkheid voor de te maken beslissingen bij een IGS sterker gedecentraliseerd is dan bij een gemeente). H5A: Na een fusie betaalt een gemeente meer rente dan voor de fusie. H5B: Rentes die door fusiegemeenten betaald worden, zijn nog altijd lager dan de rente die een IGS betaalt.

Samenvatting bevindingen	De auteurs focussen in deze paper op het feit dat gemeenten een keuze hebben als het gaat om het opschalen van hun dienstverlenende activiteiten: intergemeentelijke samenwerking of gemeentefusies. Beiden hebben hun voordelen als het gaat om behoud van autonomie of kostenefficiëntie (zie ook Hulst & van Montfort, 2007). Gezien met name efficiëntie een belangrijk argument is om op te schalen, is het opvallend dat er een verschil bestaat tussen de rentekosten die gemeenten betalen in beide van deze constructies; dit leidt dus in sommige gevallen tot kosteninefficiëntie, zonder dat daar echt een duidelijke reden voor lijkt te zijn. Hoewel overheden in Nederland niet failliet <i>kunnen</i> gaan, kunnen publieke bedrijven zoals een IGS dit wel gebeuren. Ook al worden de schulden gedekt door de deelnemende gemeenten, dan kan dit nog tot extra kosten (juridisch, administratief) leiden voor de leningsverstrekker. Verder is het zo dat de rentes bepaald worden a.d.h.v. een lang proces van onderhandelen; iets wat gemeenten vaker lijken te doen dan de gemiddelde Nederlandse IGS. De bank kan de overheden geld lenen met rente (<i>lending</i>) of zonder rente (<i>borrowing</i>). Verder: als een IGS geld leent bij de bank, zit er een extra schakel in de besluitvormingsketen t.o.v. gemeentelijke besluitvorming: het bestuur van de IGS. Uit de analyse blijkt de volgende zaken: H1: Aangenomen: uit de cijfers blijkt inderdaad dat een IGS een hogere rente betaalt dan wanneer dezelfde lening wordt verstrekt aan een gemeente. H2: Verworpen. IGS betaalt wel een hogere rente voor dezelfde leningen. H3: Aangenomen. Een IGS betaalt gemiddeld genomen tot wel 3-5% meer voor een lening. Bij grotere bedragen (aannemelijk bij een IGS) wegen de extra personeelskosten voor langere rente-onderhandelingen hier zeker NIET tegenop. Langer onderhandelen is dus gunstiger. H4: verworpen. IGS betalen inderdaad meer voor hun leningen dan fusies, <i>maar</i> dit lijkt niet te maken te hebben met de gedecentraliseerde verantwoordelijkheid. De auteurs controleerden hiervoor door steeds te kijken naar het aantal gemeenten dat aan een IGS deelneemt. Meer gemeenten in de IGS leidde dus niet tot hogere rentes. H5A: verworpen. Fusies betalen NIET noodzakelijk meer dan voor een fusie. H5B: aangenomen. Fusies betalen MINDER dan IGS.
Belangrijkste bevindingen?	- In Nederland betalen intergemeentelijke samenwerkingen (IGS) gemiddeld hogere rentetarieven voor leningen dan gemeenten. - Gemeentefusies leiden er in Nederland juist <u>niet</u> toe dat rentetarieven voor leningen stijgen. - De reden van dit verschil zit hem volgens de auteurs er <u>niet</u> in dat de verantwoordelijkheid binnen de IGS sterk gedecentraliseerd is. - De reden van dit verschil moet volgens de auteurs dus worden gezocht in: - o Het feit dat door IGS effectief een nieuwe bestuurslaag ontstaat, - o OF het feit dat er op dit nieuwe niveau minder politiek toezicht is.
Gebreken van het onderzoek	Het is technisch gezien mogelijk dat er nog een andere, vierde verklaring is voor de hogere rentes – dit wordt niet gecheckt. De auteurs gaan hier dus iets te sterk uit van het gelijk van Sörensen (2007) dat er 3 mogelijke redenen zijn voor een hogere rente.
Sterke punten van onderzoek	Er wordt veel aandacht besteed aan het verifiëren van verschillende verklaringen en aan het vergelijken van verschillende types van leningen.

36 - Fiche bronnen gemeentefusies: Blom-Hansen et al, 2014		
Bron-informatie	Titel	<i>Size, Democracy, and the Economic Costs of Running the Political System</i>
	Auteurs	Blom-Hansen, J., Houlberg, K. & Serritzlew, S.
	Datum van publicatie	Oktober 2014
	Plek publicatie	<i>American Journal of Political Science</i> , Vol. 58, No. 4, 790-803
Opzet van paper	Probleemstelling / onderzoeksvraag	In welke mate leveren gemeentefusies voordelen in <i>economies of scale</i> , als het gaat om de financiële kosten van het organiseren van het lokale democratische systeem?
	Relevantie onderzoek	Uniek hier is dat er gekeken wordt naar de kosten van het politieke apparaat, in plaats van te kijken naar de kosten van de lokale dienstverlening richting de burger.
	Onderzoeksdoel	Vergelijking tussen de fuserende gemeenten en niet fuserende gemeenten
Setting van de paper	Welke land(en)?	Denemarken
	Welke gemeenten?	239 fusiegemeenten (en 32 niet-fusies)
	Welke periode(s)?	Fusies in 2007, data uit 2005-2011
Methodologie van paper	Type van analyse	Kwantitatief, longitudinaal
	Type data	Data uit de gemeenteregisters en Deense overheidsdatabase
	Analysemethode	Quasi-experimentele vergelijkingen, D-i-D-analyse
	Onderzoeksmethode	Data-analyse
	Afhankelijke variabele	De kosten van het runnen van het lokale politieke systeem: Bestaande uit: - Loon van administratief personeel, vergoeding voor politici, onderhoud gebouwen, aanschaf administratieve benodigdheden, verzekering en audit.
	Onafhank. variabelen	Wel / geen fusie
	Andere variabelen	Controle-variabelen (die geen direct onderdeel zijn van de afhankelijke variabele): - Mate van spreiding van bewoning in de gemeente - Ligt wel/niet op een klein eiland - % Sociale huisvesting - Aantal kinderen in 1-oudergezinnen - Fiscale druk op de gemeente - De mate van decentralisatie van de gemeentelijk staf
	Hypothesen?	/
Samenvatting bevindingen	De auteurs kijken naar de schaal-effecten door te kijken naar 'algemene administratieve kosten per inwoner' in de gemeenten. Dit doen ze omdat te controleren voor de effecten van 'economies of scope': dat kan voorkomen als er slechts voor enkele domeinen van het ambtelijk apparaat naar kosten wordt gekeken. De resultaten van de analyse wijzen erop dat er in alle modellen (dus ook na controle a.d.h.v. controle-variabelen) een significante daling van de kosten per inwoner plaatsvindt na de fusies. De auteurs schatten deze daling van de algemene administratieve kosten tot wel 10% in. Anders gezegd: vanaf het moment van de fusie begint er een groot verschil te ontstaan tussen de kosten per inwoners in fusiegemeenten (stijgen nauwelijks) en dezelfde kosten in niet-fusiegemeenten (stijgen hard). Deze trend van daling lijkt zich steeds voort te zetten, maar wordt vanaf 2010 minder	

	sterk en bijzonder insignificant (minder verschil met niet-fusies). De auteurs wijzen erop dat in dit jaar de financiële crisis op volle sterkte insloeg in Denemarken, wat eigenlijk een grote druk op alle uitgaven zette.
Belangrijkste bevindingen?	Een toename in de omvang van de gemeenten betekent inderdaad een afname van de algemene administratieve kosten per inwoner. Hoewel de besparingen substantieel zijn, gebeuren deze niet meteen, maar pas na twee of drie jaar.
Gebreken van het onderzoek	Er wordt gewerkt met een variabele voor algemene administratieve kosten. Hoewel interessant, zegt dit nog niets over de totale besparingen die de gemeenten maakt bij een fusie. Er wordt namelijk niet gekeken naar de kosten (of kwaliteit) van de dienstverlening in de gemeenten. Dit doen dezelfde auteurs in 2016, en daar vinden ze dus weldegelijk een negatief effect (fusies leiden daar juist WEL tot hogere kosten voor veel aparte dienstensectoren).
Sterke punten van onderzoek	Er wordt heel nauwkeurig gecontroleerd voor tijdseffecten: hiermee wordt een toevallige effecten door goede of slechte jaren uitgesloten en worden langdurige economische trends meer inzichtelijk.

37 - Fiche bronnen gemeentefusies: Steiner & Kaiser, 2017		
Bron-informatie	Titel	Effects of amalgamations: evidence from Swiss municipalities
	Auteurs	Steiner, R. & Kaiser, C.
	Datum van publicatie	Februari 2017
	Plek publicatie	<i>Public Management Review</i>
Opzet van paper	Probleemstelling / onderzoeksvraag	Wat is het effect van gemeentefusie op de dienstverlening, autonomie, financiën en professionalisering en lokale democratie?
	Relevantie onderzoek	Onderzoek doen naar de effecten van fusies op Zwitserse gemeenten.
	Onderzoeksdoel	Vergelijkend onderzoek
Setting van de paper	Welke land(en)?	Zwitserland
	Welke gemeenten?	+/- 700 gemeenten fuseerden tussen '98 en 2009, meesten waren enkele fusies (dus ong. 300 tot 350 gemeentefusies). Data uit 33 fusiegemeenten en 33 niet-fusiegemeenten.
	Welke periode(s)?	Tussen 1998 en 2009
Methodologie van paper	Type van analyse	Kwantitatief, vergelijkend
	Type data	Data uit twee surveys onder leidinggevende gemeenteambtenaren in Zwitserland (1998 en 2009).
	Analysemethode	Quasi-experimenteel (met controlegroep) Longitudinaal, vergelijkend, difference-in-difference analyse
	Onderzoeksmethode	Data-analyse + surveys onder top-ambtenaren
	Afhankelijke variabele	Output: publieke diensten (zie ook hypothesen)
	Onafhank. variabelen	Input: financiën en het personeel
	Andere variabelen	Controle variabelen (ook toegepast op controlegroep): - Tot welk kanton de gemeente behoort - Bevolkingsgrootte - Het type gemeente (classificatie volgens Zwitserse overheid)
	Hypothesen?	Er is een effect van gemeentefusies (grootte van de gemeenten) op de volgende zaken: de kwaliteit van de dienstverlening van de gemeente; de lokale financiën; de professionalisering van het personeel; de autonomie van de gemeente; op de lokale democratie <u>H1:</u> Gemeentefusie leidt tot hogere kwaliteit van de dienstverlening. <u>H2:</u> Na een fusie is er <i>geen</i> zichtbare verbetering van de belangrijkste elementen van de gemeentefinanciën. <u>H3:</u> Een fusie leidt tot meer professionalisering van het personeel dat werkzaam is bij de gemeente. <u>H4:</u> Een gemeentefusie versterkt de autonomie van de gemeente (doordat de nieuwe entiteit meer overredingskracht heeft t.o.v. andere overheden of actoren). <u>H5:</u> Na een fusie neemt de mate van lokale democratie af (omdat politici meer mensen moeten bedienen, minder tijd hebben, minder responsief zijn op problemen, etc.)

Samenvatting bevindingen	Hypothese 1 (kwaliteit dienstverlening): de gemeenten doen het op de meeste gebieden in 2009 beter dan in 1998. Vergeleken met niet-fusiegemeenten, is er bij fusiegemeenten zeker nog meer ruimte voor verbetering bij veruit de meeste verschillende diensten. Al met al lijken de fusies dus geen goed effect te hebben op de kwaliteit van de dienstverlening. Hypothese 2: Dit werd geoperationaliseerd aan de hand van veranderingen in belastingen, mate waarin de gemeente zichzelf financieel kan voorzien en de schulden. - Als het gaat om de verandering van de gemeentebelastingen zien we dat een aanzienlijk deel van de fusiegemeenten (66%) de belasting kon verlagen tegenover een veel lager deel van de niet-fusiegemeenten (38%). - Als het gaat om de mate van zelfvoorziening, kijken de auteurs naar het feit of een gemeente geld ontving van de overheid, of juist een bijdrage leverde d.m.v. belastingen. Van de fusiegemeenten betaalde 52% van de gemeenten aan de staat, terwijl voor niet-fusiegemeenten dit 49% betrof. Hoewel er een klein verschil is, is dit echter niet significant genoeg om de hypothese te verwerpen. - Schulden bij fusiegemeenten waren 7,8 procent (van totale budget). Dit verschilt niet of nauwelijks van niet-fusiegemeenten of van het landelijk gemiddelde. Hypothese 2 wordt dus niet verworpen, omdat er weinig significante verschillen zijn. Hypothese 3: Het personeel van de fusiegemeenten gaf aan hun werk professioneler te kunnen uitvoeren dan voor de fusie. Deze stijging is significant groter dan bij niet-gemeentefusies, waar er bijna geen stijging van (zelfwaardering van) professionaliteit te merken was. Hypothese 3 wordt dus bevestigd. Hypothese 4: Beide groepen (fusies en niet-fusies) gaven aan tussen 1998 en 2009 een sterke daling in de mate van autonomie te voelen. De verschillen lijken tussen de groepen lijken echter niet significant genoeg om hypothese 4 te bevestigen: er vindt dus geen versterking van lokale autonomie plaats na een fusie. Hypothese 5: Dit werd gemeten door te kijken naar interesse van de burger voor lokale politiek, de perceptie van de burgers van de topambtenaren, de intensiteit van contact tussen burger en gemeentemedewerkers en de mate van identificatie van de burgers met de nieuwe gemeente. - In een fusiegemeente lijken burgers iets meer politiek betrokken dan bij niet-fusies. - Burgers in fusiegemeenten geven geen blijk van een stijging of daling van mate van identificatie met de nieuwe gemeente. - Al met al lijkt het erop dat hypothese 5 dus eerder verworpen dan aangenomen moet worden: fusies geven dus géén blijk van significante afname van democratie.
Belangrijkste bevindingen?	De antwoorden op de vijf hypothesen, geven een vrij gemengd beeld van de voordelen van gemeentefusies. Sommige elementen lijken te verbeteren, andere verschillen niet significant met de situatie zonder fusie en andere elementen verslechteren juist. Zodoende kan hier dus niet worden gezegd dat fusies alle lokale problemen kunnen oplossen, maar kan ook niet worden gesteld dat het een per definitie een slecht beleidsmiddel is. Aan de hand van solide ex-ante evaluatie zou men kunnen inschatten wat de belangrijkste voordelen en nadelen van fusies kunnen zijn.
Gebreken van het onderzoek	Bij hypothesen 4 en 5 wordt er veel gewerkt vanuit de zelfpercepties van de respondenten. Dit kan de resultaten serieus hebben beïnvloed.
Sterke punten van onderzoek	Veel aandacht voor checks via controlegroep: de verschillen tussen fusiegemeenten en niet-fusiegemeenten komen hierdoor goed uit de verf.

